

שבת פרק ששי במה אשה

(שבת נז, א)

משנה :

במה אשה יוצאה (דהוי תכשיט ולא משוי) ובמה אינה יוצאה? (ואיכא דהוי תכשיט וגזר ביה רבנן דילמא שלפא ומחויא לחברתה חשיבותו, ודילמא אתי לאיתויי ארבע אמות!) לא תצא אשה

לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות (שקולעת בהן שערה) שבראשה ('שבראשה' אכולהו קאי, ובגמרא מפרש טעמא); ולא תטבול בהן (משום חציצה) עד שתרפם (שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם לשער);

ולא בטוטפת ולא בסרביטין ('טוטפת' ו'סרביטין' מפרש בגמרא, וחשובין הן, וחיישינן דילמא שלפא ומחויא לחברתה) בזמן שאינן תפורים (עם השבכה, שקורין שקופי"א; אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי, שאינה נוטלת השבכה מראשה ברשות הרבים שתגלה כל שערה);

ולא בכבול (מפרש בגמרא) לרשות הרבים (אבל לחצר שרי) (וכל הנזכרים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברשות הרבים; וחדא גזירה היא דגזר בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל, ובכבול התיירו, כדמפרש לקמן בפרקין (דף טז, ב) שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה),

ולא בעיר של זהב (כמין נושק"א, ומציירין בה כמין עיר), ולא בקטלא (מפרש בגמרא לקמן דף נט, ב), ולא בנזמים, ולא בטבעת שאין עליה חותם (צורה לחתום בה איגרת או כל דבר סגור), ולא במחט שאינה נקובה (כגון אישפיגל"א [סיכה מקושטת, או תכשיט המתחברת בסיכה שהיא חלק המסיכה]);

ואם יצאת אינה חייבת חטאת (דכולהו תכשיטין נינהו, ורבנן הוא דגזר בהו דילמא שלפא ומחויא).

גמרא :

טבילה מאן דכר שמה (מה ענין טבילה אצל הלכות שבת)?

אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוח: 'מה טעם' קאמר: מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן? מפני שאמרו חכמים: בחול לא תטבול בהן עד שתרפם, וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם - בשבת לא תצא, דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו (ומתרת אותם לטבול בשבת; שעל הטבילה לא גזרו, כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח, א; שבת נג, ב): 'אדם נראה כמיקר' ואין נראה כמתקן עצמו) ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים.

תוספות מסכת שבת דף נז עמוד א ד"ה במה אשה כו' לא בחוטי צמר - מפרש בגמרא משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברה"ר; אומר ר"י דהיינו דוקא בחוטינן שאינן נתונים בקליעת השער, אבל חוטינן הנתונים בקליעת השער יוצאה בהן, דבהנהו ליכא למיגזר דילמא שריא להו, כדתנן ב'המצניע' (לקמן דף צד:) דאיכא לכל הפחות איסור שבות בגודלת**; וסברא הוא: דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה - ה"נ יש איסור בסתירת קליעה! וא"ת מהאי טעמא תהא אשה אסורה לצאת בטלית: דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה, וניחוש דילמא אתי לאתויי!

וי"ל דבדברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר: דאפילו בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד שילבישם; אלא דוקא בדברים קטנים יש לחוש: שאין מקפיד אם אינם עליו, ורגילות הוא בחול כשמתייר: פעמים נושאן בידו עד ביתו!

ונראה לר"י דדוקא בדברים שרגילות להסירן כדי להראותן, או משום חציצה, או משום קפידא - גזרו שלא לצאת: דשמא כשיסיר ישכח שהוא שבת ואתי לאתויי; אבל דברים שמותר לצאת בהן שאין רגילות להסירן - מותר לקשור ולהתיר ברה"ר: דליכא למיחש למיד: דאם יהא זכור שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי, ואם לא יהיה זכור שבת - אפילו נאסר להתיר ולהסיר לא יועיל!

וכ"מ לקמן (דף סא.) דקתני בברייתא 'וקושר ומתיר קמיע' אפילו ברה"ר; והא דאיצטריך התם לאשמעינן דשרי אע"פ שכל דבר מותר להסיר, כדפרישית - איצטריך לאשמעינן דלא אסרינן משום דמיחזי דקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציא, כי היכי דאסור בפילפל וגרגיר מלח לכתחילה לתת בפה בשבת, או להחזיר, אלא כמלבוש גמור חשיב מחמת הרפואה.

ר"ן ד"ה וכתבו... ועוד כתבו בשם רבנו תם ז"ל דהנחת תכשיטין דאסרינן משום דלמא שלפא ומחויא - דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי, לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן, אבל באנשים - דלא עבדו הכי - שרי; ויש ראייה לדבריו בירושלמי בפרקין [הלכה א] דאמרינן התם: תכשיטין למה הו אסורין? אמר רבי אבא: ע"י שהנשים שחצניות הן היא מתירתן ומראתן לחברתה, והיא שכחה ומהלכת בהן ארבע אמות - והרי זה מפורש כדברי ר"ת ז"ל.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שא סעיף ט

לא יצא בטבעת (לד) שאין עליה חותם, * (לה) טז ואם יצא חייב. ואם יש עליה חותם (לו) לרש"י פטור, ולר"ת ולהרמב"ם מותר (לז) דאינו תכשיט אלא לאיש. אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש (לח) (וע"ל סימן ש"ג).
משנה ברורה סימן שא"ק (לה) ואם יצא חייב - ומקרי דרך הוצאה על אצבעו מפני שלפעמים נותנת אשה לבעלה להוליכה לאומן לתקנו ומניחה באצבעו עד שמגיע לשם וא"כ אף בחול הוא דרך הוצאה בכך וחייב: משנה ברורה סימן שא"ק (לו) לרש"י פטור - פי' פטור אבל אסור מדרבנן דאף דטבעת שיש עליה חותם הוא תכשיט לאיש, שכן דרכו בחול לחתום בו באגרות - מ"מ אסור: דגורנין דילמא שליף ומחוי ואתי לאתויי ד"א וכמו בכל תכשיטי אשה דגזרו משום זה:

**** שולחן ערוך אורח חיים סימן שג סעיף כו**
אסור (פג) כ לקלוע האשה שערה בשבת, (פג) ולא להתיר קליעתה, אבל כא יכולה לחלוק שערה. הגה: (פד) ויש אוסרים לחלוק שערה, דהיינו לעשות השייטי"ל (רש"י וא"ז). וכן נהגו לאסור לעשות ע"י כלי, אבל באצבע בעלמא נהגו להקל.
משנה ברורה סימן שג ס"ק (פג) ולא להתיר קליעתה - דדמי לסותר:

רא"ש מסכת שבת פרק ו סימן א
א [דף נז ע"א] במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה. לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה* ולא תטבול בהם עד שתתפרם. פרש"י בחוטין שבקליעת שערה, ולא נהירא: דבפי' המצניע (דף צה א) איכא למי"ד דגודלת חייבת משום בונה; ולמאן דלא מחייב - איסור שבות מיהא איכא. ומסתברא דכי היכי דאיכא איסורא בקליעה איכא איסורא בסתירת בנין הקליעה, הלכך ליכא למיגזר בהן דלמא שריא להו: דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור קליעת שערותיה מבעוד יום. אלא מיידי בחוטין הנתונים על שערות ראשה; וכן מוכח לישנא דמתני' דקתני זלא תטבול בהם עד שתתפרם ובחוטין שעל שערותיה מועיל בהן רפיון שלא יהו מהודקים על ראשה, אבל בחוטין שבתוך קליעותיה אין מועיל בהן רפיון כ"כ כיון דאין המים נכנסין בתוך הקליעה עד שתסתור אותן לגמרי; אע"פ שגוזרים על הנך חוטין דאסור לצאת בהן משום זימנין דשריא להו [ואתי] לאיתויינהו - אפי"ה אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן לא משום חציצה ולא משום קפיצא - מותרת להתיר אותן ברשות הרבים, ולא חיישי' כשתתירן תולידם ארבע אמות בר"ה.

והא דאיצטריך למיתני (לקמן סא א) בקמיע שקושר ומתיר - לא איצטריך למיתני התרה, שהרי כל דבר מותר להתיר! אלא לאשמעינן שקושר ומתיר כמה פעמים בשבת ולא אסרינן ליה משום דמיחזי כקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציאו אלא כמלבוש גמור חשוב מחמת הרפואה, ולא דמי לפלפל וגרגיר מלח דתנן במתניתין (פ"ו מ"ה, דף טז ב.) זבלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. והיינו דמסיים בה 'ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת' שאז נראה כמתכוין להוציאו. והיינו טעמא דמותר להתיר ולא חיישינן דלמא אתי לאיתויינהו: דאם שכח דשבתא - אפילו נאסור לו להתירו לא יניח, כיון שאינו זוכר שבת! אבל בהנך שצריך להתירם לצורך (בשבת) חיישינן שמא ישכח שבת ואתי לאיתויינהו. ובהנך שאין צריך להתירם לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זכור שבת ואחר כך ישכח שבת ואתי לאיתויינהו דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שג סעיף א
לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות (א) שבראשה, מפני (ב) שצריכה להסירם בשעת טבילה חיישינן (ג) א שמא תולידם ד' אמות ברשות הרבים. ואם הם (ד) ב >א< קלועות בשערה - מותר. ג ויש מי שאוסר. ואם הם (ה) מעשה אריגה, מותר ד שא"צ להסירם בשעת טבילה. הגה: ובלבד (ו) <ב> שלא יהיו מטונפות או מזהבים <ג> דאז מסירה כדי שלא יתטנפו במים (טור והרא"ש וסמ"ג).
משנה ברורה סימן שג ס"ק (ד) קלועות בשערה מותר - דהא ליכא למיחש דלמא אתיא לאתויינהו דהא אסורה לסתור קליעת שערה כמ"ש בסכ"ו וטעם היש מי שאוסר הוא דלמא כשתתירמי לה טבילה של מצוה - תסתור הקליעה ע"י א"י ותוציא החוטין, ואתיא אח"כ לאתויינהו [ט"ז], ועוד טעמים אחרים עיין בב"ח ובבאור הגר"א:

בעא מיניה רב כהנא מרב: תיכי חלילתא (שרשרות של חוטין חלולות ועגולות)
מאי (מהו לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת: שאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחזקה, והמים נכנסין בה, ומיבעיא ליה: מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת טבילת מצוה? או לא הוי חציצה)?
אמר ליה: אריג קאמרת? כל שהוא אריג לא גזרו (לצאת בו בשבת; דלענין חציצה לא חייך, דלא מצי לאהדוקי שפיר [## באופן שהמים לא יחדרו דרך האריג, וממילא אינה הצריכה להוריד ויכולה לטבול כאשר היא לבושה באריג!]).
איתמר נמי: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא אריג לא גזרו.
ואיכא דאמרי: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא לאחוותי
דלא קפדן עליהו ([שאינן מקפידות] ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין). (אלמא עיילי בהו מיא שפיר אפילו להנאת רחיצה! וכיון שכן, לענין טבילה נמי לא צריכין להתירן, ומותר לצאת בהן בשבת, דהא אי מתירמי טבילה - לא שרו להו לא משום חציצה ולא משום קפיצא!)
מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא?

איכא בינייהו דטניפן (שנטנפו הנך תיכי בטיט): להך לישנא דאמר 'כל שהוא אריג לא גזרו' - הני נמי ארוג; ולהך לישנא דאמרת 'משום קפידא', כיון דטניפא - מקפד קפדא עליהו.

(הא נמי אריג הוא קאמר: לא גזרו כלל לצאת; ולהאי לישנא דלא קפדי משמע דאי קפדי לנטלן מראשן כשהן רוחצות - אסור לצאת בהן בשבת; ואף על גב דלענין איהדוקי לא חייצי, ומותרות לטבול בהן; הלכך: הני, כיון דמיטנפי מקפד קפדן שלא להיות בראשן בשעת טבילתן: מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה, ואף על גב דחציצה לא הוי: דהא עיילי בהו מיא - מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאיתויינהו, ואסור לצאת בהן; וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה.

ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה, כדקיימא לן: *דזבו ומקפיד עליו - חוצץ* (עירובין דף דב); וקשיא לי בגוה טובא: חדא: דכי איתמר ההוא - במידי דמיהדק איתמר, ואשמעינן דאף על גב דלא עיילי ביה מיא, כיון דלא קפיד עליה - חשיב כגופיה ובטל לגבי שער, אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא - מאי 'חוצץ' איכא למימר? הא לאו חוצץ הוא? ואי איתת למימר דההוא 'חוצץ' דהתם לא דק בלישניה, ומיהו כל מידי דקפיד עליהו אסור, היכי אמרינן הכא 'האי נמי אריג הוא ומותר'? כיון דפשיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן, על כרחיך חייץ, דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלכה למשה מסיני לא אתא לאיפלוגי!

תנן התם [מקואות פ"ח מ"א]: *'ואלו חוצצין באדם* (משום דתני התם 'אלו חוצצין בכלים' - תני לענין טבילת אדם 'ואלו חוצצין באדם'): *חוטאי צמר, וחוטאי פשתן, והרצועות שבראשי הכנות* (גירסת רש"י: *קטנות*; אורחא דמילתא נקט); *וכי יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן* (דלא מיהדק על גבי שער); אמר רב הונא: וכולן בראשי הכנות שנינו (לא תימא שבראשי הכנות ארצועות לחודיהו קאי, אלא אחוטין נמי קאי).

מתקיף לה רב יוסף: למעוטי מאי (למעוטי מאי אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הכנות שנינו)? אילימא למעוטי דצואר (למעוטי חוטין הקשורין בצוארן דלא חייצי), ודמאי (הי חוטין אתא למעוטי דלא חייצי בצואר)? אילימא למעוטי דצמר, השתא רך (צמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שיער) על גבי קשה (שער) חוצץ, רך על גבי רך (בשר) מיבעיא (בתמיה: הא ודאי על גבי רך טפי מיהדק)? ואלא למעוטי דחוטאי פשתן? השתא: קשה על גבי קשה חוצץ, קשה על גבי רך מיבעיא? אלא אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא: לפי שאין אשה חונקת את עצמה (להדק חוטין בצוארה, וקושרתן בריוח שיהו רפין).

איתיביה אביי: *'הכנות יוצאות בחוטין שבאזניהן* (שנותנין שם שלא יסתם הנקב) *אבל לא בחכקין שבצואריהן* (ענקי רצועות שאינן מחהבות, רחבות, דלאו לתכשיט עבידן, דומיא דחוטין שבאזניהן; 'חכקין' - לשון 'קילקלי וחבק' (לקמן דף טו). צינגל"א, לאסור בו סוס), ואי אמרת 'אין אשה חונקת עצמה', חכקין שבצואריהן אמאי לא? אמר רבינא:

(שבת נז, ב)

הכא בקטלא עסקינן, דאשה חונקת את עצמה, דניחא לה שתראה כבעלת בשר (בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה שלא יפול מה שהיא אוכלת על בגדיה, ויש לו מקום שנצים, כעין שעושים למכנסים, ותוחב בו רצועה רחבה ומוללתו סביב הרצועה, שהבגד רחב הרבה, וקושרת הרצועה סביב צוארה, וחונקת עצמה בחזק כדי שתהא בשרה בולטת ותראה בעלת בשר; ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה - אינה מיקתה).

רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן; אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בחוטאי שער.

אמר ליה אביי: 'הלכה' דפליגי (בתמיה: והא תמא קמא לא איירי בשערה, שמע מינה בשער מודה דלא מיהדק על גבי שער)? וכי תימא 'אי לאו דשמעינן מתנא קמא דאיירי בחוטאי שער איהו נמי לא הוה מיירי' - ודילמא (האי דאדכר שער) 'כשם' קאמר להו: כי היכי דמודיתו לי בחוטאי שער - אודו לי נמי בחוטאי צמר (כשם שאתם מודים לי בחוטאי שער - אודו לי בחוטאי צמר)! איתמר: אמר רב נחמן אמר שמואל: מודים חכמים לרבי יהודה בחוטאי שער.

תניא נמי הכי: *'חוטאי צמר חוצצין, חוטאי שער אין חוצצין; רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער אין חוצצין'*.

אמר רב נחמן בר יצחק: מתניתין נמי דיקא, דקתני 'יוצאה אשה בחוטאי שער, בין משלה בין משל חברתה'; מני? אילימא רבי יהודה - אפילו חוטאי צמר נמי! אלא לאו רבנן היא, ושמע מינה בחוטאי שער לא פליגי! שמע מינה.

לא בטוטפת [ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים]:

מאי 'טוטפת'?

אמר רב יוסף: חומרתא דקטיפתא (קשר שעושין לרפואות קיטוף עין רע, שלא תשלוט).

אמר ליה אביי: תהוי כקמיע מומחה, ותשתרי? (דקתני מתניתין: זלא בקמיע

בזמן שאינו מן המומחה' הא מומחה שפיר דמי!?)

אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי: אפוזיינו (פרונטי"ל [עדי שעל המצח] של

זהב).

תניא נמי הכי: 'יוצאה אשה בסבכה המוזהבת (קופי"ה [רשת או כפה על הראש]

דאי שלפא ליה מיגליא ראשה), ובטוטפת, ובסרביטין הקבועין בה.'

איזו 'טוטפת' ואיזו 'סרביטין'?

אמר רבי אבהו: 'טוטפת' - המוקפת לה מאזן לאזן (המקפת את הפדחת מאזן

לאזן); 'סרביטין' - המגיעין לה עד לחייה (על ראשה כורכתו, ותולה לה על

לחייה מכאן ומכאן).

אמר רב הונא: עניות עושין אותן של מיני צבעונין; עשירות

עושין אותן של כסף ושל זהב.

ולא בכבול [לרשות הרבים]:

אמר רבי ינאי: כבול זה - איני יודע מהו: אי כבלא דעבדא תנן

(חותם שעושין לעבד בכסותו, לסימן הוכחה שהוא עבד, ובההוא קתני מתניתין דשפחה לא תצא בו), -

אבל כיפה של צמר (ככובע שתחת השבכה, דמקרי נמי 'כבול', ומתקשטת בו) שפיר דמי

(דכיון דמיגליא שיערה לא שלפא ומחויא)? או דילמא כיפה של צמר תנן (דלא תצא,

דחיישין דילמא שלפא ומחויא מתחת השבכה, ואינה מגלה), וכל שכן כבלא דעבדא?

אמר רבי אבהו: מסתברא כמאן דאמר כיפה של צמר תנן, ותניא נמי

הכי: 'יוצאה אשה בכבול וכאיסטמא לחצר (לקמיה מפרש מאי 'אסטמא'); רבי

שמעון בן אלעזר אומר: אף בכבול לרשות הרבים; כלל אמר רבי

שמעון בן אלעזר: כל שהוא למטה מן השבכה - יוצאין בו; כל

שהוא למעלה מן השבכה - אין יוצאין בו' (ומדקתני כל שהוא למטה מן השבכה'

- שמע מינה כיפה תנן).

מאי 'איסטמא'?

אמר רבי אבהו: ביזיוני.

מאי 'ביזיוני'?

אמר אביי אמר רב: כליא פרוחי (מצנפת קטנה; לאחר קישוריה שקולעת ראשה וכסתה -

יש שעירות קטנות שיוצאין חוץ לקישוריה, והן נקראין 'פרוחי' על שמפריחין ויוצאין לחוץ, ואוגדתן לתחת

קישוריה על ידי מצנפת קצרה; 'כליא' - מונעת אותן שעירות מלצאת).

תנו רבנן: 'שלשה דברים נאמרו באיסטמא: אין בה משום כלאים

(שעשויה כמין לבד שקורין פולטר"א ואינה טוויה), ואינה מטמאה בנגעים (מהאי טעמא

גופיה: דגבי נגעים כתיב נמי 'בגד', ויליף מכלאים שוע וטווי), ואין יוצאין בה לרשות

הרבים; משום רבי שמעון אמרו: אף

(שבת נח, א)

אין בה משום עטרות כלות (דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום צער [במסכת

סוטה (דף מט.)];

ושמואל אמר: ('כבול' דמתניתין) כבלא דעבדא תנן (ופליג אדברי אבהו).

ומי אמר שמואל הכי? והאמר שמואל 'יוצא העבד בחותם שבצוארו

(הוא 'כבלא דעבדא' והיו עושין אותו משל טיט) אבל לא בחותם שבכסותו'?

לא קשיא: הא דעבד ליה רביה (דעביד ליה רביה אית ליה אימתא, ולא שקיל ליה מצוארו

להוליכו בידו), הא דעבד איהו לנפשיה.

במאי אוקימתא להא דשמואל? דעבד ליה רביה? בחותם שבכסותו

אמאי לא? דילמא מיפסק (החותם ונשבר) ומירתת (מרבו, שלא יאמר שהוא נטלו להראות

בשוק שהוא בן חורין) ומיקפל ליה ומחית ליה (הטלית) אכתפיה (על כתפיו, כדי שלא

יראה מקום החותם, ולא יבינו שנפל, ודמי הטלית על כתפו כמשוי), כדרב יצחק בר יוסף,

דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: 'היוצא בטלית מקופלת

ומונחת לו על כתפיו בשבת - חייב חטאת (דאינו תכשיט אלא בזמן שלובשו דרך

מלבוש)', וכי הא: דאמר ליה שמואל לרב חנינא בר שילא: כולהו

רבנן דבי ריש גלותא (היו עושין חותמות לטליתות שלהן, כעין עבדים, להראות שהן כפופין

לריש גלותא) לא ליפקו בסרבלי חתימי (דאי מפסקי - מרתתי ומקפלי להו) לבר

מינך, דלא קפדי עליך (אם תלך בלא חותם) דבי ריש גלותא.

גופא אמר שמואל: יוצא העבד בחותם שבצוארו (ובשל טיט, דלא קפיד עליה לאתווי, ואי משום דמירתת - מאי חורבא נפקא מינה? משום אימתא דרביה לא מייתי ליה בידיה, דהא לאו הוכחה היא דעבדות אלא כשישנו על צוארו או בכסותו), אבל לא בחותם שבכסותו. תניא נמי הכי 'יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו'.

ורמינהו: 'לא יצא העבד בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו; זה וזה אין מקבלין טומאה' (דלאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט, ואף על גב דבשל מתכת מוקמינן לה להא לקמן, מיהו לאו לנוי דיליה הוא, אלא לגנאי; וכלי תשמיש נמי לא הוי); 'ולא בזוג שבצוארו' (זוג לנוי עביד); 'אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו' (לקמיה מפרש טעמא), 'זה וזה מקבלין טומאה' (שתכשיט הוא); 'ולא תצא כהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה' (עושים לטוסיס מעילין שלא יטנפו), 'ולא בזוג שבכסותה ולא בזוג שבצוארה' (לא תצא - כדאמרינן באידך פרקין (דף נד:), דמתחזי כמאן דאזיל לחיגא), 'זה וזה אין מקבלין טומאה' (דאין תכשיט לבהמה) - לימא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה?

לא! אידי ואידי דעבד ליה רביה, וכאן בשל מתכת וכאן בשל טיט (דאף על גב דכבול דמתניתין אוקימנא בדעבד איהו לנפשיה - התם הוא דאיכא לאוקמיה בסתם חותמות של טיט, דאי מיתבר - אין מקפיד עליו להביא שבריו לבית אדונו, הלכך ליכא לאוקמיה בדעבד ליה רביה: דאי עבד ליה רביה - לא הוה מיתסר, דכל זמן שלא נפסק - לא שקיל ליה מצוארו, משום אימתא דרביה, ואי מיפסק - לא קפיד עליה משום פסידא, דליכא פסידא, הלכך לא מייתי ליה; אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט, כדמסתברא לקמן, מסיפא, הלכך אפילו עבד ליה רביה - נמי אסור, דאי מיפסק - קפיד עליה, משום פסידא, ומירתת עבד - ומייתי ליה בידיה), וכדרב נחמן אמר רבה בר אבון: דבר המקפיד עליו רבו (אם יאבד) - אין יוצאין בו (דאי מפסיק - מייתי ליה); דבר שאין מקפיד עליו - יוצאין בו; הכי נמי מסתברא (דבשל מתכת קאי), מדקתני 'זה וזה אין מקבלין טומאה' (מדאיצטריך למיתני 'אין מקבלין טומאה', וטעמא משום דלאו לנוי עבידא): אי אמרת בשלמא של מתכת - הני הוא דלא מקבלי טומאה (משום דלאו כלים ניהו, הא שאר כלי מתכות מקבלין), הא כלים דידהו (דמתכות) מקבלי טומאה; אלא אי אמרת בשל טיט תנן, הני הוא דלא מקבלי טומאה - הא כלים דידהו מקבלי טומאה (כלי העשוי מטיט, כזה שאינו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניהוי קרוי 'כלי חרס', אלא 'כלי אדמה', מי מקבל טומאה - בתמיה), והא תניא 'כלי אבנים, כלי גללים' (צפיעי בקר שעשה מהן כלי), וכלי אדמה - אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים! אלא שמע מינה של מתכת!

שמע מינה. אמר מר: 'ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו'; זוג שבצוארו אמאי לא? - דילמא מיפסיק ואתא לאיתווי? זוג שבכסותו נמי ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתווי? הכא במאי עסקינן? - דמיחא ביה מומחא (שארדגו בבגד ותו לא מיפסיק), וכדרב הונא בריה דרב יהושע, דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא ארוג - לא גזרו (לצאת בו; ודרב הונא - לענין אריג כי האי גוונא נמי איתמר, דאשמעינן דלא חיישינן תו לדלמא מיפסק).

אמר מר: 'לא תצא כהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה; זה וזה אין מקבלין טומאה' וזוג דבהמה אין מקבלין טומאה? ורמינהו: 'זוג של בהמה - טמאה',

(שבת נח, ב)

ושל דלת טהורה (דלת מחובר לבית הוא, שהוא חבור לקרקע, ואינו כלי לקבל טומאה, וזוג העשוי לו - בטיל לגביה, כדאמרינן בריש פרקין דלעיל: 'כל המחובר לו - הרי הוא כמוהו'); של דלת ועשאו לבהמה - טמאה (מכאן ולהבא, ואף על פי דלא עבד ביה מעשה אלא שחישב עליו ותלאו, ותלייה - לאו מעשה היא, שכל הכלים יורדים לידי תורת טומאה במחשבה שלו), של בהמה ועשאו לדלת - אף על פי שחיברו לדלת וקבעו במסמרים - טמא (ואפילו מכאן להבא יקבל טומאה, שאין חיבורו מעשה עד שיישנהו מכמות שהיה), שכל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן (מתורת טומאה שירדה להן) אלא כשינוי מעשה (ואף על פי שעדיין לא נטמאו, משנמלך עליהן - אין עולין מלקבל טומאה אלא בשינוי מעשה) - !?

לא קשיא, הא דאית ליה עינבל (בטדי"ל, שעשוי בתוכו להשמיע קול) הא דלית ליה עינבל.

מה נפשך: אי מנא הוא (דתכשיט חשיב ליה) - אף על פי דלית ליה עינבל, אי לאו מנא הוא - עינבל משוי ליה מנא (בתמיה: משום העינבל, מי הוי תכשיט)?

אין (עינבל משוי ליה מנא, ולא משום תכשיט אלא משום כלי), כדרכי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא? שנאמר (בכלי מתכות משתעי במעשה מדין) (במדבר לא, כג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש [וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לאיבא באש תעבירו במים] - אפילו דיבור יבא באש. במאי אוקימתא? בדלית ליה עינבל? אימא מצינתא (זוג דאדם): 'ולא כזוג שבצוארו, אבל יוצא הוא כזוג שבכסותו, וזה וזה מקבלין טומאה'; אי דלית ליה עינבל מי מקבלי טומאה (אפילו דאדם)? ורמינהו: 'העושה זגין למכתשת' (שמפסמין בה סממין להקטיר לריח, דקיימא לן בכריתות (פ"א דף ו) שהקול יפה לבשרים) ולעריסה (שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירצ"ה ותולה בו זגין לקשקש כדי שישמע התינוק וישן) ולמטפחות ספרים (כשנושאים אותן לבית הכנסת שהתינוקות של בית רבן קורין שם - מקשקשין הזגין, והתינוקות שומעין ובאין) ולמטפחות תינוקות (שתולין בצוארון): יש להם עינבל - טמאין, אין להם עינבל - טהורין; ניטלו עינבליהן - עדיין טומאתן עליהם (אם ניטלו קודם שנטמאו - תורת טומאה עליהם ומקבלין טומאה, כדמפרש טעמא לקמיה: מעיקרא כי אין להם עינבל, דקתני 'טהורין' - דעדיין לא נגמרה מלאכתן, אבל משירדה להם תורת טומאה - לא בטל שם כלי מעליהם בנטילת העינבל, ואם ניטל לאחר שנטמאו - עדיין טומאתן עליהן, דלא הוי ככלי שנשבר ובטל מתורת כלי ליטהר מטומאתו)! הני מילי בתינוק, דלקלא עבידי ליה, אבל גדול - תכשיט הוא ליה, אף על גב דלית ליה עינבל. אמר מר: 'ניטלו עינבליהן - עדיין טומאתן עליהן'; למאי חזו? אמר אביי: הואיל שההדיוט יכול להחזירו (שאין צריך אומן). מתיב רבא (פרה פ"ב מ"ח): 'הזוג והעינבל חיבור' (כשהן יחד - הרי הן כלי אחד; נטמא זה נטמא זה, הִזָּה על זה - טהור זה, וכיון דקרי ליה 'חיבור' שמע מינה דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו, ואף על גב דהדיוט יכול להחזירו - כל כמה דלא אהדריה לאו שלם הוא), וכי תימא (דהאי 'חיבור' דקאמר) הכי קאמר 'אף על גב דלא מחבר - כמאן דמחבר דמי' (אפילו מפורדים קרינן ליה 'חיבור') (ואתא לאשמעינן דאם נתפרדו משננטמאו - לא עלו מטומאתן [אלא אותו חלק שנטמא]), והתניא (גבי ההיא) [דומה לתוספתא כלים בבא מצינא פ"ג מ"ב]: 'מספורת של פרוקים' (ששני סכינים שלה מתפרדין) ואיזמל של רהיטני ('פלינה של אומנים': תריסים שנותנים האיזמל לתוך בין שני עצים העשויין לכך, ולאחר מלאכתו נוטלו ומצניעו) - חיבור לטומאה (ואם נטמא זה נטמא זה) ואין חיבור להזאה, ואמרינן: 'מה נפשך: אי חיבור הוא - אפילו להזאה, ואי לא חיבור הוא - אפילו לטומאה נמי לא!'; ואמר רבה: דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה; שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה (שלא בשעת מלאכה - הואיל ואין צריכין להיות מחוברין - הו להו כשני כלים, ואין חיבור ואף על פי שמחוברין, דעל כרחך שלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר, ובשעת מלאכה מחוברין הן, אלמא במחוברין עסקינן), וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שהיא בשעת מלאכה, ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה (וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור ועל הזאה דלא ליהוי חיבור, ומשום הכי קתני חיבור לטומאה לעולם, ואין חיבור להזאה לעולם)! אלא אמר רבא:

(שבת נט, א)

(לא תימא 'הואיל והדיוט יכול להחזיר': דודאי חד מנא הוא, כדקתני בברייתא *הזוג והעינבל חיבור*, וכי מפרדי - הוי כלי שניטל מקצתו ואינו מקבל טומאה העינבל לעצמו, אבל הזוג [הפעמון ללא העינבל] טמא לעצמו, דלא בטל ליה מתורת כלי) הואיל וראוי להקישו על גבי חרס (ומשמיע קול כבתחלה, ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה, והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוציא רימון - דקיימא לן דלא טיהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו). (והשתא איתרצו כולהו: דבהמה - טהורה בלא עינבל, כדקתני במתניתא קמיתא, דלאו מנא הוא; ובעינבל - טמא, כדאוקמינן בביתריתא: דעינבל משוי לה מנא; ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא, דלתכשיט הוא, ולא בעי עינבל; והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה, ודקטני דלקלא עביד, קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל, דקתני 'אין להם עינבל - טהורין' - בשלא היה לו עינבל מעולם לא נגמרה מלאכתו; 'ניטלו עינבלין' - בין לפני טומאה בין לאחר טומאה - טמאים' דלא נשתברו כשיעור.)

איתמר נמי:

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: הואיל וראוי להקישו על גבי חרס; רבי יוחנן אמר: הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק.

ורבי יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה? והתניא [ספרא מצורע פרשת זבים פ"ב מ"ד]: ' (ויקרא טו, ט) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל [הכלי אשר ישב עליו] יטמא'; יכול

כפה סאה וישב עליה, כפה תרקב (חצי סאה, פירוש תרי וקב) **וישב עליה יהא טמא** (הכי גרסינן לה בתורת כהנים: וכל הכלי אשר ישב עליו רישא דקרא וכל המשכב וגו', יכול כל כלי במשמע ואפילו אין עשוי לשיבה? [גירסת רש"י אינו זהה לספרא שבידינו, אלא דומה לגירסת הגמרא])? **תלמוד לומר 'אשר ישב עליו הזב' מי שמי אחד לשיבה, יצא זה שאומרים לו "עמוד ונעשה מלאכתנו"'** (תלמוד לומר: **אשר ישב** מדלא כתיב גבי משכב 'אשר שכב' וגבי מושב 'אשר ישב', וכתיב 'שכב' 'ישב' - משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד: במיוחד לשכיבה ולישיבה; וגבי משכב נמי דריש ליה התם הכי; ונבכל הספרים כתיב 'והיושב על הכלי אשר ישב עליו' וקרא אחר הוא, ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב [ויקרא טו] **היושב על הכלי אשר ישב עליו** שתי ישיבות ריבה הכתוב, ללמד דבמיוחד לשיבה קאמר; ולא היא: דשתי ישיבות דקאמר טובא צריכי, כדמפרש התם 'יושב אף על פי שלא נגע, אלא ישב או נתלה ולא נגע' - טמא; דאיצטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואף על פי שלא נגע, ואיצטריך גבי טהור נמי שנטימא גם הוא ביושבו עליו אף על פי שלא נגע; ועוד: בתורת כהנים לאו אההוא קרא קתני לה); **רבי אלעזר אומר: במדרסות אומרים "עמוד ונעשה מלאכתנו"** (בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה, בין בסוף טומאה כגון שלשה על שלשה שנטימא מדרס למיהוי אב הטומאה, ונחלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו "עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה" שהיה ראוי לשיבה והרי עתה אינו ראוי לכך, הלכך טהור מן המדרס, ואף על גב דאית בכל חד שלש על שלש והוי כלי לקבל טומאה, מיהו מתורת אב הטומאה טיהר לו), **ואין אומרים בטמא מת** (לענין אב הטומאה של טומאת מת) **"עמוד ונעשה מלאכתנו"** (כלומר: אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא, שאין מעין מלאכה ראשונה טמא, ולא אמרינן "עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה", וכיון דלא חזי להכי יהא טהור, וכל שכן דבתחלת טומאה אין אומרים "עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה" דנימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת, דהא כלי מעשה כתיב [במדבר לא, נא]; **ורבי יוחנן אמר: אף אומר בטמא מת "עמוד ונעשה מלאכתנו"** (דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה - טהור) (ועל כרחיך לא איתמר דרבי יוחנן אלא לענין שנשבר ולטהרו, כדפרישית, דליכא לפרושא כי ההיא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת, דהא כתיב [במדבר יט, יח] **וזה על האהל ועל כל הכלים**) ! ? **איפוך קמייטא** (דרבי יוסי ברבי חנינא לרבי יוחנן). **ומאי חזית דאפכת קמייטא? איפוך בתרייתא?** **הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה, דתנן** [נכלים פ"ד מ"ה]: **'סנדל של בהמה** (שלא ליזוק בפרסותיה באבנים) **של מתכת - טמא**; **למאי חזי** (אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה)? **אמר רב: ראוי לשתות בו מים במלחמה, ורבי חנינא אמר: ראוי לסוך בו שמן במלחמה, ורבי יוחנן אמר: בשעה שבורח מן הקרב - מניחו ברגליו** (הוא בעצמו) **ורץ על קוצין ועל הברקנים** (אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו, אי לאו דראוי לנעילה - לא הוה מטמא ליה רבי יוחנן); **מאי בין רב לרבי חנינא? - איכא בינייהו דמאיס** (לרב לא מטמא, דאין ראוי לשתות; ורב - סיכה לית ליה, קסבר: אין מוליכין שמן למלחמה לסוך; והוא הדין בין רב לבין רבי יוחנן נמי איכא בינייהו דמאיס); **בין רבי יוחנן לרבי חנינא? - איכא בינייהו דיקיר** (כבד, ואין ראוי בו לברוח).

ולא בעיר של זהב [ולא בקטלא ולא בנזמים, ולא בטבעת שאין עליה חותם, ולא במחט שאינה נקובה; ואם יצאת אינה חייבת חטאת]: **מאי 'בעיר של זהב'?** **רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ירושלים דדהבא** (שבת נט, ב). **כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו** (במסכת נדרים (דף ג.)).

תנו רבנן: 'לא תצא אשה בעיר של זהב, ואם יצתה - חייבת חטאת, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה - פטורה; רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה.' **במאי קמיפלגי?** **רבי מאיר סבר משוי הוא, ורבנן סברי תכשיט הוא: דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתווי, ורבי אליעזר סבר: מאן דרכה למיפק בעיר של זהב? - אשה חשובה, ואשה חשובה לא משלפא ומחויא. כלי לא** (על פדחתה היא קושרתו, מאזן לאזן; יש שכולו טס זהב שקורין לימ"א, ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש) **- רב אסר ושמואל שרי. דאניסכא** (טס העשוי כולו מניסכא, דהיינו זהב או כסף, דבר הניתן) **- כולי עלמא לא פליגי דאסור** (מגו דחשיב גזירה דילמא שלפא ומחויא), **כי פליגי דארוקתא** (רצועה שמצויירת בזהב ובאבנים טובות): **מר סבר אניסכא עיקר** (אניסכא, דאית ביה עיקר ומחויא

ליה), ומר סבר ארוקתא עיקר (ומר סבר ארוקתא הוא עיקר ידיה, ולא חשיב ליה ולא מחויא ליה).

רב אשי מתני לקולא: דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי (דארוקתא עיקר), כי פליגי דאניסכא: מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי, ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא? - אשה חשובה, ואשה חשובה לא שלפא ומחויא.

אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף: בפירוש אמרת לן (לפני חליין קודם ששכחת תלמודך) משמיה דרב 'כלילא שרי' (אלמא דרב אשי עיקר, דמוקי פלוגתא בדניסכא, אבל בארוקתא מודה רב, ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא).

אמרו ליה לרב: אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע, ודרש 'כלילא שרי'.

אמר: מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע]? - לוי (לוי איטלע, דאחוי קידה קמיה דרבי); שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא (במסכת כתובות, ב'הנושא' קג:), אמרין: דכי שכיב רבי - אמר "רבי חנינא בר חמא יושב בראש", ולא קיבל עליו רבי חנינא, שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים, ויתיב רבי אפס ברישא, ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו, והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצל, ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה (שלא היה רבי חנינא גדול הימנו, לא בתורה ולא בשנים, ולא ניכף ליה לוי), וקאתי להכא (ובא לכאן).

ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ורבי אפס כדקאי קאי, ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא? אם איתא דרבי חנינא שכיב - לוי לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה (שהרי זקן ממנו); ותו: דרבי חנינא לא סגי דלא מליך, דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי - אמר "חנינא ברבי חמא יתיב בראש", וכתוב בהו בצדיקים (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך [ועל דרכך נגה אור].

דרש לוי בנהרדעא: 'כלילא שרי'.

נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהרדעא.

דרש רבה בר אבוא במחוזא: כלילא שרי, ונפקו תמני סרי כלילי מחדא מבואה.

אמר רב יהודה אמר רב שמואל: קמרא (אבנט חשוב יש, שעושין אותו טס של זהב, ויש שעושין אותו רצועה משבצות זהב ואבנים קבועות בו) שרי.

איכא דאמרי דארוקתא, ואמר רב ספרא: מידי דהוה אטלית מוזהבת (דהוי תכשיט, ושריא; ולמישלף ואחויי נמי לא חיישינן, שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו), ואיכא דאמרי דאניסכא, ואמר רב ספרא: מידי דהוה אאבנט של מלכים (שעשויו כולו דניסכא, וכל ישראל בני מלכים ראויים לו).

אמר ליה רבינא לרב אשי: קמרא עילוי המינא מאי?

אמר ליה: תרי המיני קאמרת (הא ודאי משאוי הוא, ואסור - לשון תלמידי רבינו יצחק נ"ע; ובתלמודי רבינו הלוי מצאתי: מותר; והראשון נראה לי, משום דגבי הצלת דליקה מנינן לרבי יוסי שמנה עשר כלים, והתם חד חגור הוא דמנינן, ב'כל כתבי הקדש' (לקמן דף קכ.), ואי שני חגורות שרי לכתחילה - נימני התם תרי)?

אמר רב אשי: האי רסוקא (חתיכת מעיל רחבה), אי אית ליה מפרחייתא (פינדצ"א בלע"ז; רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותיו) - שרי (דמיהדק שפיר, וליכא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתויי), ואי לא - אסיר.

'ולא בקטלא' - מאי 'קטלא'?

מנקטא פארי (מושטניצ"א, והוא בגד שיש לו שנצים כעין מכנסים, ומכנסת בו רצועה רחבה, וקושרת סביב צוארה, והבגד תלוי על לבה, והוא חשוב ומצוייר בזהב; ויש מפרשים כמין חצי עגול עשוי כמין כלבוס כזה C, אוזות בו מפתחי חלוקה, והפגם בולע צוארה, והיא של זהב; לוי"ה).

'נזמים' = נזמי האף. (אבל נזמי האוזן - מותרין לכתחלה, דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי, מפני שאזניה מכוסות בקישורין).

'ולא בטבעת שאין עליה חותם' (קתני מתניתין דאם יצאת - פטורה, דתכשיט הוא לה; ומשום דילמא משלפא ומחויא - הוא דמיתסר); הא יש עליה חותם - חייבת (חייבת חטאת), אלמא לאו תכשיט הוא (והוי משאוי); ורמינהו [כלים פ"א מ"ח]: 'תכשיטי נשים טמאים, ואלו הן תכשיטי נשים: קטלאות נזמים (נזמי האוזן) וטבעות, וטבעת (שאמרנו) - בין שיש עליה חותם בין שאין עליה

חותם, ונזמי האף', ואמר רבי זירא: לא קשיא: הא רבי נחמיה הא רבנן, דתניא 'היא של מתכת וחותמה של אלמוג - טמאה; היא של אלמוג (דהוה ליה פשוטי כלי עץ [רש"י במלאכים א' י, יא-יב מפרש "קוראל"]) **וחותמה של מתכת - טהורה, ורבי נחמיה מטמא, שהיה רבי נחמיה אומר: כטבעת הלך אחר חותמה, בעול הלך אחר סמלוניו** (העול שלהם לא היה פגום כשלנו, אלא חלק, ונוקבים בו שני נקבים, וביניהם כעובי עורף השור, ותוחבין בהן שתי יתדות - והם סימלונים) (ואם של מתכות הם - טמא)

(הא רבי נחמיה. דאמר עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא - חייבת חטאת: דחותם לאשה לאו תכשיט הוא, דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים, שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה; **והא** דקתני 'תכשיט הוא' - **רבנן**, דאמרי: גופה של טבעת עיקר, ואדעתא דטבעת נפקא ביה, וטבעת ודאי תכשיט הוא);

(שבת ס, א)

בקולב (הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה, ומיטלטל, והחנוני מעמידו לפני חלון חנותו, ומסמרין תחובין בו, ותולין בהן אבנטים ורצועות למכור) **הלך אחר מסמרותיו, בסולם הלך אחר שליכותיו, בערסי** (אישתריד"א בלע"ז, והן מאזנים גדולות לשקול צמר ושעור ונחשת, והן של עץ) **הלך אחר שלשותיו** (שתלוי בהן ואם של מתכת הן טמאות); **וחכמים אומרים: הכל הולך אחר המעמיד** (גוף הטבעת מעמיד החותם, והעול מעמיד את סמלוניו, והקולב את מסמרותיו, והסולם את שליכותיו, שהרי בהם קבועים; **והערסה** הוא עץ ארוך, שהקנה שקורין ייש"א [מוט, אסל של מאזניים] והשלשלות קבועות בקנה, וכולן - העץ ארוך מעמידן, שהוא פליי"ל [קנה המאזניים], ששתי כפות המאזנים תלויות בשני ראשיו);

רבא אמר: (ברייטא דקתני 'וטבעת הוי תכשיט בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם' לאו ארישא, דאירי בתכשיטי נשים קיימי תרוייהו, אלא חד תכשיט דאיש וחד תכשיט דאשה, ו) **לצדדים קתני: יש עליה חותם - תכשיט דאיש; אין עליה חותם - תכשיט דאשה.** **רב נחמן בר יצחק אמר:** טומאה אשבת קרמית? טומאה - (במדבר לא, נא) [ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם כל] **כלי מעשה אמר רחמנא, וכלי הוא; שבת - משום משוי אמר רחמנא; אין עליה חותם = תכשיט; יש עליה חותם = משוי** (הא דקתני 'וטבעת בין שיש עליה כו' - לאו ארישא קאי, דקרי ליה 'תכשיט נשים', אלא הכי קאמר: וטבעת שאמר שנטמאת, בין שיש עליה חותם - דלאו תכשיט הוא, מיהו כלי מעשה הוא, בין שאין עליה חותם, דהוי תכשיט; וכי קתני רישא 'תכשיט נשים' - אשאין עליה חותם).

ולא במחט שאינה נקובה [ואם יצאת אינה חייבת חטאת]:

למאי חזיא [אם] לתכשיט, דקתני **אינה חייבת חטאת**?

אמר רב יוסף: הואיל ואשה אוגרת בה שיערה (היוצא חוץ לקישוריה - כורכתו סביב המחט, ותוחבת המחט בשבכה מתחתיה, שלא ידאה שיערה).

אמר ליה אביי: ותהוי כבירית טהורה, ותשתרי (דתנא מתניתין [לקמן סג.] **צ'לית טהורה מלמא, ויוצאין בה'** והיא כמין אצודה שעושה לשוקיה מעל בתי שוקיה, להדקן שלא יפלו על רגלה, דלאו תכשיט היא, אלא תשמיש לבתי שוקיה, והוי כטבעת הכלים דאמרן 'טהורות' בפרקין דלעיל, ויוצאין בה: שצריך לה עם בתי שוקיה, ולא הוי משאוי; ויוצאין - דכיון דלצניעותא היא לא שלפא ומחוי; והאי מחט נמי לצניעות, ד'שער באשה ערוה', ולא מחויא, ואמאי לא תצא לכתחילה) ! ?

אלא תרגמא רב אדא נרשאה [מהעיר נרש] **קמיה דרב יוסף: הואיל ואשה חולקת בה שיערה בשבת** (חולקת לכאן ולכאן באמצע ראשה, שקורין גריוו"א בלע"ז). (ובשבת) **למאי חזיא** (הרי בשבת אינה חולקת שיערה)?

אמר רבא: טס של זהב יש לה על ראשה (על ראשה האחד, והשני - עוקץ הוי); **בחול חולקת בה שיערה** (בעוקץ), **בשבת מניחתה כנגד פדחתה** (ובשבת תוחבת העוקץ בשבכה, והטס שבראשה השני מונח על פדחתה).

משנה:

לא יצא האיש בסנדל המסומר (של עץ הוא, ותוחבין מסמרות למעלה לחזק התחתון עם העליון: העץ עם העור שלמעלה הימנו, ויש לו שתי פיות [אפשר להכנס רגלו משני צדי הסנדל - לפי הגמרא להלן]), **ותוחב רגלו בו; ובגמרא מפרש מאי טעמא גזרו ביה), ולא ביחיד** (ולא בסנדל יחיד) **בזמן שאין ברגלו מכה** (בש"ס ירושלמי מפרש דלא ליחשדיה דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה; ולשון רבותי: דילמא מחייכי עליה ושקיל דשליף ליה וממטי ליה בידיה בשכחת שבת; ומיהו בזמן שיש ברגלו מכה - שרי; ובגמרא בעי בהי מינייהו יהיב ליה), **ולא בתפילין** (כדמפרש טעמא בגמרא [לקמן דף סא]), **ולא בקמיע** (שכותבין וטוענין לרפואה) **בזמן שאינו מן המומחה** (אבל בקמיע מומחה - שרי, דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו) **ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים** (שריון קסדא ומגפיים מפרש בגמרא), **ואם יצא - אינו חייב חטאת** (דכולהו מין מלבושין נינהו בחול, למלחמה).

גמרא :

סנדל המסומר מאי טעמא?

אמר שמואל שלפי הגזרה (בני אדם הנשמטים מן הגזירה היו) היו, והיו נחבאין במערה, ואמרו: הנכנס יכנס (הרוצה ליכנס – יכנס, שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואה) והיוצא אל יצא (שמא יש אויבים מבחוץ והוא לא ידע ויראוהו ויבינו שאנו כאן); נהפך סנדלו של אחד מהן (שיש לו שתי פיות ויכול לנועלו משני צדדיו, אבל ניכר מי הוא לפניו ומי הוא לאחור, וכשנועלו זה הפוך – נראה הנכנס כאילו הוא יוצא, וניכר מקומו בקרקע, שהיו סנדליהן מסומרין כעין אותם שעושין לרגלי הסוסים, ראשיהן עבים), כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים ועכשיו באין עליהן; דחקו זה בזה והרגו זה את זה (בדחיקתן) יותר ממה שהרגו בהם אויבים; רבי אילעאי בן אלעזר אומר: במערה היו יושבין, ושמעו קול מעל גבי המערה; כסבורין היו שבאו עליהם אויבים – דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים.

רמי בר יחזקאל אמר: בבית הכנסת היו יושבין, ושמעו קול מאחורי בית הכנסת, כסבורין היו שבאו עליהם אויבים – דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים; באותה שעה אמרו: אל יצא אדם (אל יצא האיש בשבת) בסנדל המסומר (כדמפרש לקמיה דבשבת היה מעשה ומעין המאורע אסור);

אי הכי בחול נמי ליתסר?

מעשה כי הוה – בשבת הוה.

ביום טוב לישתרי? אלמה תנן (במסכת ביצה פ"א מ"י):

(שבת ס, ב)

'משלחין כלים ביום טוב, בין תפורין בין שאינן תפורין, אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור' [בי"ט > בשבת] [מילים אלה אינם במשנתנו] (אלמא לאו בר מנעליה ביום טוב הוא, דהא קתני התם כל שנאותין בו ביום טוב – משלחין אותו); מאי טעמא? דאיכא כינופיא? ביום טוב נמי איכא כינופיא! תענית צבור איכא כינופיא (שאין עושין מלאכה, ונקבצין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ההיא מעשה דהוה כינופיא), ליתסר (כי ההיא מעשה דהוה כינופיא)! מעשה, כי הוה – בכינופיא דאיסורא (דאיסורא בעשיית מלאכה), הכא כינופיא דהתירא הוה.

ואפילו לרבי חנינא בן עקיבא, (בפרק 'חומר בקדש' [חגיגה כג, א] גבי נושא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה שנמצא כזית מן המת תחוב בקרקעיתה של ספינה, ונטמא, וקאמרי רבנן דגזרו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה ולא על הגשר ולא ישיטם על פני המים, אחד ירדן ואחד שאר נהרות, ופליג רבי חנינא) דאמר 'לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה' (ולא גשר ושאר נהרות, דגזירה שגזרו מחמת מאורע – אין להם לגזור אלא מעין המאורע) – הני מילי ירדן, דשאני משאר נהרות (ברוחב או בעומק), אבל יום טוב ושבת כי הדדי נינהו, דתנן [ביצה פ"ה מ"ב; מגילה פ"א מ"ה]: 'אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד'!

אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא לחזק (שמסמרותיו נעשו לחזק העקב שקורין שול"א [סוליה] עם הפנתא שקורין אינפיינ"א [גפה, עור עליון של נעל]), אבל לנוי – מותר (דלא גזרו אלא מעין המאורע, והנהו לחזק היו, כסתם מסמרים דסנדל); וכמה 'לנוי'?

רבי יוחנן אמר: חמש בזה וחמש בזה;

ורבי חנינא אמר: שבע בזה ושבע בזה.

אמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: אסברא לך: לדידי – שתיים מכאן (לצד חיצון: אחד בראשו לצד האצבעות, ואחד לצד עקיבו) ושתיים מכאן (לצד פנימי לעבר בין הרגלים), ואחת בתרסיותיו (רצועותיו); לרבי חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו.

מיתיבי: 'סנדל הנוטה' (שתחתון שלו אינו שוה: שעב מצד זה ודק מצד זה, וכשדורס נוטה – לצד הדק, וצריך להגביהו שיהא שוה לצד שכנגדו) – עושה לו שבע – דברי רבי נתן; ורבי מתיר בשלש-עשרה; בשלמא לרבי חנינא הוא דאמר כרבי נתן, אלא רבי יוחנן דאמר כמאן?

הוא דאמר כרבי נהוראי, דתניא: 'דבי נהוראי אומר: חמש מותר ושבע אסור'.

אמר ליה איפה (שם חכם, ובנו של רב רחבה דפומבדיתא הוה) לרבה בר בר חנה: אתון תלמידי רבי יוחנן – עבידו כרבי יוחנן; אנן נעביד כרבי חנינא!

בעא מיניה רב הונא מרב אשי: חמש מהו?
אמר ליה: אפילו שבע מותר.
תשע מאי?
אמר ליה: אפילו שמונה אסור.

בעא מיניה ההוא רצענא מרבי אמי: תפרו מבפנים (שנתן מנעל של עור לפניו מן הסנדל, תפרו; פורדרי"ץ בלע"ז [עשוי כמו עם בטנה תפורה מבפנים]) מהו?
אמר ליה: (שמעתי מרבי יוחנן:) מותר (לקבוע בו מסמרים מבחוץ), ולא ידענא מאי טעמא!
אמר רב אשי: ולא ידע מר מאי טעמא? - כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל; בסנדל גזרו ביה רבנן, במנעל לא גזרו ביה רבנן.

בעא מיניה רבי אבא בר זבדא מרבי אבא בר אבינא: עשאו (למסמר) כמין כלבוס (בלע"ז טינפילון: שני ראשין חדין וכפופין, ונועץ שני ראשים בעץ; כדאמרינן בסוטה (יט:)) 'כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה' - מהו?
אמר ליה: מותר (הואיל ונשתנה משאר מסמרים: דלא גזרו אלא מעין המאורע).
איתמר נמי: אמר רבי יוסי ברבי חנינא: עשאו כמין כלבוס - מותר.

אמר רב ששת: חיפהו כולו (מלמטה) במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר.
תניא כוותיה דרב ששת: 'לא יצא האיש בסנדל המסומר, ולא יטייל מבית לבית אפילו ממטה למטה, אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה (דתורת כלי עליו); ורבי אלעזר ברבי שמעון אוסר (דילמא אתי לנועלו);
נשרו רוב ממסרותיו ונשתייר בו ארבעה או חמשה - מותר; ורבי מתיר עד שבע; (לקמן מפרש לה);

חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה - מותר (הואיל ונשתנה מכמו שהיה, דמעין המאורע גזרו);
עשאו (לראש מסמר) כמין כלבוס או (רחב) כמין טס או (שעשאו חד) כמין יתד, או שחיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר.

הא - גופה קשיא: אמרת 'נשרו רוב מסמרותיו' אף על גב דנשתיירו ביה טובא (ובלבד שיהיו מעוט), והדר תני 'ארבעה או חמש' - אין, טפי לא!
אמר רב ששת: לא קשיא: כאן שנגממו (מלמעלה ורשומו ניכר בתוך העץ - אפילו טובא, דהא מינכר שאינו כברייתו) כאן שנעקרו (לגמרי, שאין ניכר שהיה בו יותר: ארבעה או חמשה אין, טפי לא; לוי"ה; ולשון חבירו איפכא).
ארבעה או חמש מותר:
השתא חמש שרי, ארבע מיבעיא?
אמר רב חסדא: ארבע מסנדל קטן, וחמש מסנדל גדול.

'ורבי מתיר עד שבע' - והתניא: 'רבי מתיר עד שלש עשרה' - נוטה שאני (שכולן צריכין לו להשוותו, ואין אחד מהן לחזק).
השתא דאית להכי (לחלק בין נוטה לשאין נוטה), לרבי יוחנן נמי (דקפרכת לעיל מינה ואמרת 'דאמר כמאן?') לא קשיא (איכא נמי לתרוצי): (לעולם כרבי נתן, ו) נוטה שאני (דהתם מתיר עד שבע, אבל אין נוטה - חמשה ותו לא).

אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רב אחדבוי בר מתנה אמר רב מתנה:
אין הלכה כרבי אלעזר ברבי שמעון.
פשיטא: יחיד ורבים הלכה כרבים!
מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון בהא (דאסור לטלטל שמא ינעלנו) - קא משמע לן.

אמר רבי חייא: אי לאו דקרו לי 'בבלאי שרי איסורי' (דרבי חייא - מבבל הוה, כדאמרינן בסוכה [דף כא:]) 'עלו רבי חייא ובניו ויסדוה' - שרינא ביה טובא.
וכמה?
בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע, בסורא אמרין עשרין ותרתין.

אמר רב נחמן בר יצחק: וסימניך: עד דאתא מפומבדיתא לסורא
(כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סורא מפומבדיתא [נראה שרש"י גרס 'מפומבדיתא לסורא']) -
חסר תרתי (נפלו שתיים ממסמרותיו בדרך) (דומה אצל דומה [אולי לשון נקיה: בעיר פומבדיתא
היו גנבי רבים, שהיו עלולים לחסר ממה שיש לעובר האורח]).

ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה:

(שבת סא, א)

הא יש ברגלו מכה נפיק (איכא למידק דנפיק ביחיד), (והשתא בעי תלמודא: בהי
מינייהו נפיק?
אמר רב הונא: באותה שיש בה מכה; - אלמא קסבר סנדל לשום צער
עביר (שלא יגוף ביתדות הדרכים ויצטער; הילכך כשרואין אותו צולע ויודעין שיש ברגליו מכה - אין
חושדין אותו שטוען את השני בידו, אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים,
ולא נועלו אלא משום מכה, ודיו בזה לבדו; וללשון רבותי, אי נמי מחכו עלה דלא חזו למכה - לא שלף לה,
דמצטער ביתדות הדרכים מחמת המכה);
וחיילא בר רב אמר: באותה שאין בה מכה; - אלמא קסבר לשום
תענוג עביר (אדם איסטניס ורך, ומכירין מתוך מעשיו שנעל נעלו אחת שהוא איסטניס), וזו
שיש בה מכה - מכתה מוכחת עליה (ומבינין שהמכה מונעתו מלנעול, ולא חשדי ליה;
ולענין אחוכי נמי לא מחייכי עליה).
ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב הונא, דאמר ליה רבי יוחנן לרב
שמן בר אבא: "הב לי מסנאי!" יהב ליה דימין, אמר ליה "עשיתו
מכה" (ורבי יוחנן סבירא ליה דהנועל סנדלים נועל של שמאל תחילה ואחר כך של ימין, וקסלקא דעתא
דחיי קאמר ליה: אם כן, שאנעול זה - שוב לא אנעול של שמאל אחרי, והנני יוצא ביחיד, ועשית את זו של
ימין כאילו היתה בה מכה!) (אלמא קסבר באותה שיש בה מכה נועל).
ודילמא כחייא בר רב סבירא ליה (דאמר: באותה שאין בה מכה נועל), והכי
קאמר "עשית של שמאל מכה" (אם כן הריני יוצא ביחיד בזו של ימין ועשית את רגלי של שמאל
כאילו יש בה מכה, דאצא ביחיד באותה שאין בה מכה), ואזדא רבי יוחנן לטעמיה
(דאמר "עשית מכה" דשמעין מינה דאי הוה נעיל דימין ברישא - תו לא הוה נעיל דשמאל בתריה, לטעמיה
דאמר דשמאל חשיבא), דאמר רבי יוחנן: כתפילין כך מנעלין: מה תפילין
בשמאל (כדילפינן במנחות (דף לז.) מ'על ידכה' [שמות יג, טז] - מלא יד כהה, דהיינו שמאל, שהיא כהה לענין
תשמיש) - אף מנעלין בשמאל.
מיתיבי 'כשהוא נועל - נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל'?!
אמר רב יוסף: השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי - דעבד הכי
עבד ודעבד הכי עבד.
אמר ליה אביי: דילמא רבי יוחנן הא מתניתא לא הוה שמיע ליה,
ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה (ולא עבדינן כרבי יוחנן), ואי נמי שמיע
ליה וקסבר אין הלכה כאותה משנה?
אמר רב נחמן בר יצחק: ירא שמים יוצא ידי שתיהן (עבד כתריוהו);
ומנו? - מר בריה דרבנא!
היכי עביר?
סיים דימיניה ולא קטר, וסיים דשמאליה וקטר (נמצא נעילת ימין קודמת
לשמאל, כי מתניתא, וקשירת שמאל לשל ימין כרבי יוחנן), והדר קטר דימיניה.
אמר רב אשי: חזינא לרב כהנא דלא קפיד.
תנו רבנן: 'כשהוא נועל - נועל של ימין ואחר כך נועל של
שמאל; כשהוא חולץ - חולץ של שמאל (דזהו כבודו של ימין) ואחר כך חולץ
של ימין; כשהוא רוחץ - רוחץ של ימין ואחר כך רוחץ של שמאל;
כשהוא סך - סך של ימין ואחר כך של שמאל; והרוצה לסוך כל
גופו - סך ראשו תחילה, מפני שהוא מלך על כל איבריו.' (בבבליהו
גרסינן של ימין ברישא, חוץ מחולץ).

ולא בתפילין:

אמר רב ספרא: לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין
הוא, אלא אפילו למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא (בפרק בתרא דעירובין (דף
צה:) מיייתנן פלוגתייהו בגמרא) - לא יצא, דילמא אתי לאיתויי ברשות הרבים
(דילמא שקיל להו מרישא אם בא לפנות, וממטי להו ארבע אמות).
ואיכא דמתני לה אסיפא: ואם יצא - אינו חייב חטאת; אמר רב
ספרא: לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, אלא

אפילו למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא - אינו חייב חטאת;
מאי טעמא? - דרך מלבוש עבירה.

ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה:
אמר רב פפא: לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע (שעשה אדם זה קמיע זו לשלשה אנשים, דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים, והקמיע מומחה שריפא כתב זה שלשה אנשים; אי נמי שכתב אדם זה שלשה מיני קמיעים של שלשה מיני חלאים לשלשה אנשים, היינו איתמחי גברא בכל קמיעים שיעשה לעולם, ומומחה קמיעה שנעשית [קמיע ז'] לשלשה אנשים מחולי זה; בין שכתבה רופא זה בין שכתבה רופא אחר - נעשה הקמיע מומחה), אלא כיון דמומחה גברא (בשלשה מיני קמיעות לשלשה בני אדם) אף על גב דלא מומחה קמיע (שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם); דיקא נמי דקתני 'ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה' ('מן המומחה' משמע מאדם מומחה) ולא קתני 'בזמן שאינו מומחה' (דליהו משמע דקפיד אמומחה קמיע עצמו; קמיע אינו אלא לשון קשר, ודעיקרין של שרשי סממין נמי קרויין קמיע)! שמע מינה.

תנו רבנן: 'איזהו 'קמיע מומחה'? - כל שריפא ושנה ושלש, אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין, אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה, לא שנכפה (כלומר: לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת; 'נכפה' היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ, ומכהו בראשו במוחו ומפילו) אלא שלא יכפה (שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה); וקושר ומתיר אפילו ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו

(שבת סא, ב)
כשיר (אצעדה) ובטבעת ויצא בו ברשות הרבים, משום מראית העין (דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט, ולא תכשיט הוא אלא מחמת דאגת חולי). 'והתניא: 'איזהו 'קמיע מומחה'? - כל שריפא שלשה בני אדם כאחד.' (ולעיל קתני 'כל שריפא ושנה ושלש' ואפילו אדם אחד)!?
לא קשיא: הא (דקתני 'שלשה בני אדם' משום דסתם שלשה בני אדם - שלשה מיני חלאים, ואיירי בשלשה מיני קמיעין שאינן דומין זה לזה) למחויי גברא (שנעשה מומחה בכל קמיעים שיעשה לעולם, כדאמרין בבבא קמא (דף לז.) 'נגח שור וחמור וגמל - נעשה מועד לכל' אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מהן), הא (דקתני 'כל שריפא ושנה ושלש' - מיירי בחולי אחד, וכתבו זה הלחש וריפא שלש פעמים או לאדם אחד או לשלשה) למחויי קמיעא (דנעשה הקמיע לבדו מומחה על יד אדם זה, או אם כתבום שלשה רופאים - נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם).
אמר רב פפא: פשיטא לי תלת קמיע (שלשה מיני לחש) לתלת גברי תלתא תלתא זימני (כל לחש ריפא שלשה פעמים, ואפילו אדם אחד) - איתמחי גברא (בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעים) ואתמחי קמיע (שלשה קמיעין הללו נעשים מומחים מיד כל אדם, שהרי ריפא כל אחד שלש פעמים, ואין לומר מזל הרופא גורם: דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו, ואין לומר נמי החולה גרם שמתרפא על ידי קמיעין, שהרי בשלשה אנשים הוחזק); תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא - גברא איתמחי, קמיעא לא איתמחי (לְבֹא מיד רופא אחד); חד קמיע לתלתא גברי (לחולי אחד) - קמיעא איתמחי (מיד כל אדם), גברא לא איתמחי (לקמיע אחר שאינו של לחש זה ושל חולי זה); בעי רב פפא: תלתא קמיע (של שלשה מיני חולי) לחד גברא מאי? קמיעא ודאי לא איתמחי (מיד אדם אחד, שהרי לא ריפא אלא פעם אחת); גברא איתמחי או לא איתמחי? מי אמרינן הא אסי ליה? או דילמא מזל דהאי גברא הוא, דקא מקבל כתבא (מלאכו של חולי זה דמקבל קמיעא)? תיקו.

(ואי תימא ממתניתא דלעיל שמעינן לה, דקתני 'כל שריפא ושנה ושלש', דמשמע לאדם אחד, ואוקימנא דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מזליה הוא? - לא דמי: התם חד קמיעא הוא, וליכא למיתלייה במזל דגברא אלא בקמיע; הני ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא, הלכך מיבעיא לן במאי ניתליה.)

איבעיא להו: קמיעין, יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה?
למאי הילכתא? אילימא לאצוליינהו מפני הדליקה (בשבת לחצר המעורבת כשאר כתי הקדש) - תא שמע: 'הברכות' (שתקנו חכמים, כגון תשעה של ראש השנה שיש בהן מלכיות וזכרונות ושופרות) והקמיעין, אף על פי שיש בהן אותיות ומענינות הרבה שבתורה (מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקראות של רפואה) - אין מצילין אותן מפני הדליקה, ונשרפים במקומן!
אלא לענין גניזה.

תא שמע: 'היה כתוב (שם) על ידות הכלים ועל כרעי המטה - יגוד (יקוץ מקום השם) ויגנזנו'!
 אלא ליכנס בהן בבית הכסא מאי (סתם בית הכסא שלהן בשדות)? : יש בהן קדושה ואסיר, או דילמא אין בהן קדושה ושרי?
 תא שמע: 'ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה', הא מן המומחה - נפיק; ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה, זמנין דמיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים?
 הכא במאי עסקינן? - בקמיע של עיקרין.
 והתניא: 'אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין'!
 אלא הכא במאי עסקינן? - בחולה שיש בו סכנה (אי שקיל ליה מיניה, דשרי למיעל בהן לבית הכסא משום פיקוח נפש).
 והתניא: 'אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה'!
 אלא כיון דמסי (תכשיטו הוא, הלכך) אף על גב דנקיט ליה בידיה (אי נמי מייתי ליה ארבע אמות בידיה) נמי שפיר דמי (לא מחייב).

(שבת סב, א)
 והתניא: 'רבי אושעיא אומר: וכלבד שלא יאחזנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים' (דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש) '?!'
 אלא הכא במאי עסקינן? - במחופה עור (דליכא גנותא אי מעייל לבית הכסא ולא בעי למישקליה).
 והרי תפילין, דמחופה עור, ותניא: 'הנכנס לבית הכסא - חולץ תפילין כרחוק ארבע אמות ונכנס' (חולץ תפילין ואף על גב דמכוסה עור: שהארבע אגרות שהפרשיות כתובות בהן תחובות בדפוסין של עור) '?!'
 התם משום שי"ן (שעשויה מעור החיצון עצמו: קומט בו שלשה קמטין כעין שי"ן מ'שדי', והדלי"ת והיו"ד עשוין בקשר שקושר הרצועה אחת לצפון ואחת למזרח, כמין ד', ורצועה קטנה מאד תלויה בה, ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד, וכופאה בעוד העור לח - והיא כפופה לעולם), דאמר אביי: שי"ן של תפילין - הלכה למשה מסיני; ואמר אביי: ד' של תפילין - הלכה למשה מסיני.

ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים:
 'שריון' = זרדא (ברוני"א);
 'קסדא'?
 אמר רב: סנוארתא (כובע עור תחת כובע המתכת).
 'מגפיים'?
 אמר רב: פזמקי (אנפליאות של ברזל במלחמה).

משנה:
 לא תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם, ולא בכוליאור ולא בכובלת ('בכוליאור' מפרש בגמרא, וכן 'כובלת'), ולא בצלוחית של פלייטון (בלסמ"א: משחא דאפרסמא [שמן אפרסמון]);
 ואם יצתה - חייבת חטאת, דברי רבי מאיר (קסבר לאו תכשיט נינהו);
 וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון.

גמרא:
 אמר עולא: וחילופיהן באיש (אטבעת קאי: דטבעת שיש עליו חותם, אם יצא - פטור, ואם אין עליו חותם ויצא - חייב חטאת).
 תוספות ד"ה וחילופיהן באיש - אומר רבנו תם דאחיוב חטאת קאי. [ולאיש אין איסור דרבנן].

אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש - לא חזי לאשה, ומידי דחזי לאשה - לא חזי לאיש.
 מתיב רב יוסף: 'הרועים יוצאין בשקין' (שמחכסין בהן מפני הגשמים; 'שקין' = מלבוש שק); ולא הרועים כלבד אמרו, אלא כל אדם (אלמא אף על גב דלא רגילי ביה, מגו דלגבי האי תכשיט - לגבי האי נמי תכשיט הוא), אלא שדרכן של הרועים לצאת בשקין '?!'
 אלא אמר רב יוסף: קסבר עולא: נשים - עם בפני עצמן הן.

איתביה אבי [נעירובין פ"י מ"א, אך שם לא כתוב אחד האיש ואחד האשה; ברייתא עם תוספת זו נמצאת בעירובין צ"ב]: **'המוצא תפילין** (בשבת בשוק או בדרך) **מכניסן** (לעיר דרך מלבוש) **זוג זוג** (כדרך שהוא לובש בחול: אחד בראש ואחד בזרוע, וחולצן, וחוזר ומניח זוג אחד ומכניסן, וכן כולן), **אחד האיש ואחד האשה** (ואף על גב דלאו תכשיט דאשה ניהו; מגו דהוה תכשיט לאיש - שרי אף לאשה) ואי אמרת 'נשים עם בפני עצמן הן', והא מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! ?

התם קסבר רבי מאיר לילה זמן תפילין הוא, ושבת זמן תפילין הוא, הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא (הלכך לעולם זמנם הוא ואין להם זמן קבוע שתהא מצותן עשה שהזמן גרמא להפטר נשים מהן, הלכך נקט 'לילה' ו'שבת': משום דפלוגתא בתרווייהו, ואי הוי סבירא ליה לרבי מאיר בחד מינייהו דלאו זמן תפילין הוא - נמצא זמן קבוע לתפילין, והוה להו נשים פטורות), וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות (הלכך תכשיטין הן לה).

והא הוצאה כלאחר יד היא (אמתניתין קאי, והוצאת טבעת שמוציאתה דרך מלבוש באצבע וזה שאינו תכשיט לה - אמאי חייבת חטאת? הרי לא הוציאה כדרך כל המוציאים: שכל המוציא דבר שאינו תכשיט לו - מוציאין אותו בידים ולא דרך מלבוש) ! ?

אמר רבי ירמיה: באשה גזברית עסקינן (ששולחת חותמות תמיד לממונין תחתיה לאמר "תנו כן וכך מעות לפלוני", והרי חותמה בידה, הלכך רגילה היא להניחה באצבעה; ומיהו תכשיט לא הוי לדידה, דאין דרך נשים בכך, ומיהו דרך הוצאתה של זו בכך).

אמר רבה <בר חנה אמר רבי יוחנן>: תרצת אשה, איש מאי איכא למימר (דקאמר עולא 'וחילופיהם באיש': דמחייב אטבעת שאין עליה חותם; והא הוצאה כלאחר יד הוא: שאין דרכו להוציא בזו דרך מלבוש) ?

אלא אמר רבא: פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגיעת לקופסא (אישקריינ"ה בלע"ז, כדי להצניעה שם; ויש מפרשים שהקופסא חתומה בו, וכשפותחה - חוזרת וחותמת בה; ולא נהירא, דאם כן 'מנחתה באצבעה עד שמחזירתה לבעלה' מיבעי ליה), ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן ומניחה בידו (גירסת רש"י): אצל אומן לתקנה ומניחה באצבעו, אלמא דרך הוצאה היא) עד שמגיע אצל אומן.

ולא בכוליאר ולא בכובלת:

מאי 'כוליאר' ?

אמר רב: מכבנתא (נושקא"ה [סיכה] על שם שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק);

'כובלת' ?

אמר רב: חומרתא דפילון (קשר שקשור בו סם ששמו פילון, וריחו ערב, ובלע"ז בלסמ"ו, ואשה שריחה רע טוענת עליה);

וכן אמר רב אסי: חומרתא דפילון.

תנו רבנן: 'לא תצא בכובלת, ואם יצתה חייבת חטאת - דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה פטורה; רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בכובלת לכתחלה.' במאי קמיפלגי ?

רבי מאיר סבר משאוי הוא, ורבנן סברי תכשיט הוא (הלכך אם יצאת פטורה), (ומיהו לכתחלה לא תצא) ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתוייה; ורבי אליעזר סבר: מאן דרכה למירמיה (להניח בצוארה כמו שקיל ורמי) ? - אשה שריחה רע; אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא (שגנות הוא לה) ולא אתיא לאיתוייה ארבע אמות ברשות הרבים.

והתניא: 'רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון' ? לא קשיא: הא (דקתני פוטר) כי קאי אדרבי מאיר, הא כי קאי אדרבנן: כי קאי אדרבי מאיר, דאמר 'חייב חטאת' - אמר ליה 'פטור' (בההיא מתניתא לא איירו רבנן, אלא רבי מאיר לחודה, וגבי חיוב דרבי מאיר שייך למיתני 'רבי אליעזר פוטר', ואף על פי שהוא מתיר לכתחלה); כי קאי אדרבנן דאמרי 'פטור אבל אסור' (במתניתין דלעיל, דאיירו רבנן בה, ואמרו פטור) אמר איהו: מותר לכתחלה (פריש רבי אליעזר בהדיא למילתיה לאיפלוגי עלייהו, ואמר: יוצאה לכתחלה).

(שבת סב, ב)

ומאי 'רבי מאיר' (היכא אשכחן דאיירי בה רבי מאיר בלא רבנן, ופליג רבי אליעזר עליה) ? תניא: 'לא תצא אשה כמפתח שכידה, ואם יצאת חייבת חטאת - דברי רבי מאיר; רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון'.

כובלת מאן דכר שמה ?

חסורי מחסרה והכי קתני: 'וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון לא תצא, ואם יצאה חייבת חטאת - דברי רבי מאיר; רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון; במה דברים אמורים (דברי אליעזר פוטר, והאי' פוטר' היינו מותר לכתחלה, כדאוקימנא)? - כשיש בהם בושם (פלייטון יש בההוא חומרתא העשויה כקמיע, דכיון דיש בה בושם - תכשיט היא לזו שריחה רע, ולמשלף ואיתויי נמי לא חייש, כדאמרן: דגנות הוא לה), אבל אין בהם בושם (חומרתא לחודא - לאו תכשיט הוא) חייבת'.

אמר רב אדא בר אבהה: זאת (הא דקתני אין בה בושם - חייבת) אומרת (אלמא דקסבר רבי אליעזר): המוציא אוכלין (בשבת) פחות מכשיעור (דלא מיחייב על הוצאת אוכלין פחות מגרוגרת, כדלקמן (דף עו:)) בכלי - חייב (מיהא על הכלי, ולא אמרינן 'הכלי טפל לה' ולא מיחייב עליה, שלא נתכוין להוציא אלא משום אוכלין; ופלוגתא היא על סתם משנה השנויה בפרק 'המצינע' (לקמן דף צג:)) דקתני 'פטור אף על הכלי' דהא אין בה בושם - כפחות מכשיעור בכלי דמי (שהכלי קלט את הריח, ושיעור הוצאת בשמים בכל שהוא; וכיון שאינו כל שהוא - הוי ריחה פחות מכשיעור), וקתני 'חייבת' (ולא אמרינן 'נעשה כלי טפל לריח שבתוכו'; ואריחא לא מיחייב דפחות מכשיעור הוא)!

רב אשי אמר: בעלמא אימא לך פטור, ושאני הכא דליתיה לממשא כלל (ליכא למימר 'נעשה כלי טפל לריח' שאין בו שום ממש, ואפילו פחות מכשיעור לא מיקרי; אבל פחות מכשיעור בדבר שיש בו ממש - נעשה כלי טפל לו, ופטור).

(עמס' ט,ו) [השתים במזרקי יין] וראשית שמנים ימשחו (ולא נחלו על שבר יוסף): אמר רב יהודה אמר שמואל: (ראשית שמנים = מובחר שבשמנים): זה פלייטון. מתיב רב יוסף: 'אף על פלייטון גזר רבי יהודה בן כבא' (משום צער חורבן), ולא הודו לו' - ואי אמרת משום תענוג (זה פלייטון, והאי קרא בתענוג משתעי: שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים הניבאים על הפרענות ועסוקים בתענוגים), אמאי לא הודו לו?

אמר ליה אביי: ולטעמין הא דכתיב (בהאי ענינא) 'השותים במזרקי יין', רבי אמי ורבי אסי (פירשו): חד אמר קנישקנין (כלי זכוכית ארוך ולו שני פיות ויין נזק מזה לזה), וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה (על ידי אומנות כדאמר ב'החליל' (סוכה ג:)) מטייל בתמני כסי - הכי נמי דאסיר (למשתי השתא בקנישקנין)! והא רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי?!

אלא: כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה - גזרו רבנן, אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה - לא גזרו רבנן. (עמס' ט,ו) השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם [ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק] - אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד שהיו משתינין (תדייק מ'סרוחים') מים בפני מטותיהן ערומים.

מגדף בה רבי אבהו: אי הכי, היינו דכתיב (עמס' ט,ו) לכן עתה יגלו בראש גולים [וסר מזרח סרוחים] - משום דמשתנין מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים? אלא אמר רבי אבהו: אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודובקין מטותיהן זו בזו ומחליפין נשותיהן זה עם זה ומסריחין ערשותם בשכבת זרע שאינו שלהן. אמר רבי אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא: 'שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות, ואלו הן: המשתין מים (דאמרינן ב'עריב פסחים' (פסחים קיא:)) שרא דעניותא נביל שמיה [בגירסתנו: איסר דעניותא נבל שמיה], ו'נביל' קרי ליה, ואוהב מקום מיאוס; ומשתין מים לפני מטתו - היינו מיאוס) בפני מטתו ערום (אורחא דמילתא נקט: מתוך שהוא ערום - אינו יוצא לחוץ להשתין, דטורח הוא לו ללבוש ולצאת), ומזלזל בנטילת ידים, ושאשתו מקללתו בפניו'.

'המשתין מים בפני מטתו ערום' - אמר רבא: לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריה, אבל לבראי (שהקילוהו ארוך וניתנו למרחוק) - לית לן בה; ומהדר אפיה לפוריה נמי לא אמרן אלא לארעא, אבל במנא לית לן בה.

'ומזלזל בנטילת ידים' - אמר רבא: לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל, אבל משא ולא משא (שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים, כגון רביעית מצומצם) - לית לן בה.

ולאו מלתא היא, דאמר רב חסדא: אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא;

'ושאשתו מקללתו בפניו' - אמר רבא: על עסקי תכשיטיה (שאינו רוצה לקנות לה), והני מילי הוא דאית ליה ולא עביד.

דרש רבא בריה דרב עילאי: מאי דכתיב (ישעיהו ג, טז) ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון [ותלכנה נטויות קר: נטויות] גרון ומשקרות עינים הלך וטפף תלכנה וברגליהם תעכסנה] - שהיו מהלכות בקומה זקופה (גבהו היינו קומה זקופה);

'ותלכנה נטויות גרון' - שהיו מהלכות עקב בצד גודל (למעט בהילוכם: שהיו מסתכלין בה, והיא שוהה בפסיעותיה, ודרך נוטין גרון לילך בנחת לפי שאינו רואה לרגליו);

'ומשקרות עינים' - דהוה מלאן כוחלא (לשון סיקרא) לעיניהו, ומרמזן (את הבחורים; 'סיקור' לשון הבטה);

'הלך וטפף' ('וטפף' - כמו על דאטפת אטפוף (אבות פ"ב מ"ו)) - שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה (שתראה צפה על ראש חברתה, והוא נוי לה; ונשואות היו, לפיכך מספר בגנותן);

'וברגליהן תעכסנה' (כמו וכעכס אל מוסר אויל (משלי ז, כב) והוא ארס של נחש, וקרי לה 'עכס' על שם שאינו מטיל אלא על ידי כעס) - אמר רב יצחק דבי רבי אמי: מלמד שמטילות מור ואפרסמון במנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים, וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל - בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות בהן יצר הרע כארס בכעוס (נחש כעוסה).

מאי פורענותיהם?

כדדריש רבה בר עולא: (ישעיהו ג, כד) והיה תחת בושם מק יהיה [ותחת חגורה נקפה ותחת מעשה מקשה קרחה ותחת פתיגל מחגרת שק כי תחת יפי] - מקום שהיו מתבשמות בו - נעשה נמקים נמקים (כמו המק בשרו (זכריה יד, יב)),

'ותחת חגורה נקפה' - מקום שהיו חגורות בצלצול (בנדי"ל נאה) - נעשה נקפים נקפים (חבורות, לשון המנקף רגלו; וניקף סבכי היער (ישעיה י, לד)),

'ותחת מעשה מקשה קרחה' - מקום שהיו מתקשטות בו (היינו שער שסורקות ומפרכסות; 'מתקשטות' דומה למקשה, כעין נוטריקון) - נעשה קרחים קרחים,

'ותחת פתיגל מחגורת שק' - פתחים המביאין לידי גילה ('פתיגל' נוטריקון פתח גילה אותו מקום) יהיו למחגורת שק

'כי תחת יופי' - אמר רבא: (כי תחת יופי = כי כל אלה יבא לך תחת יפיך), היינו דאמרי אינשי: 'חלופי שופרא כיבא (קיוטור"א; ליחה, כמו 'שיחנא וכיבי' דקדושין דפלימו (דף פ"א.))';

(ישעיהו ג, יז) ושפח ה' קדקוד בנות ציון [וה' פתח יערה] - אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שפרחה בהן צרעת: כתיב הכא 'ושפח' וכתוב התם (ויקרא יד, נו) [ולשאת ולספחת] [ולבהרת];

'וה' פתח יערה' - ('פתח' - כמו פתחיה; 'יערה' - כמו ותער כדה (בראשית כד, כ)) רב ושמואל, חד אמר שנשפכו כקיתון (שופכות דס זיבה), וחד אמר שנעשו פתחיהן כיצר (נתמלאו שער ונמאסות לתשמיש).

אמר רב יהודה אמר רב: אנשי ירושלים אנשי שחץ היו (מדברים בלשון גאווה ולעגי שפה): אדם אומר לחברו 'במה סעדת (סעדת - תשמיש) היום בפת עמילה (פת עמילה = ברייא"ה בלע"ז [לחם מעוד, מעוסה]; בעולה) או בפת שאינה עמילה (בתולה)? ביין גורדלי או

(שבת סג, א)

ביין חרדלי (שחור כלומר לבנה או שחורה)? במסב רחב או במסב קצר (מיסב = מטה שמיסב עליה בשעת אכילה, ולענין ניאוף = אשה שמנה; קצר = כחוש) בחבר טוב (אשה טובת מראה) או בחבר רע?

אמר רב חסדא: וכולן לזנות.

אמר רב חבה אמר רבי יהודה: 'עצי ירושלים - של קינמון היו, ובשעה שהיו מסיקין מהן - ריחן נודף בכל ארץ ישראל; ומשחרבה ירושלים - נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה', ומשתכח בגזאי דצימצמאי מלכתא (כך שמח).

משנה:

לא יצא האיש לא בסייף, ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה (מפרש בגמרא קולפא; מצוק"ה בלע"ז), ולא ברומח, ואם יצא חייב חטאת.

רבי אליעזר אומר: תכשיטין הן לו.

וחכמים אומרים: אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיהו ב, ט) [ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים] וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה (ואי תכשיטין ניהו [חרבותם] - לא יהו בטלין לעתיד).

בירית (בגמרא מפרש) - טהורה (אינה מקבלת טומאה), ויוצאין בה בשבת (דלא שלפא ומחויא, שלא יראה שוקה);

כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת (בגמרא מפרש לה).

גמרא:

מאי 'באלה'?

קולפא.

רבי אליעזר אומר: תכשיטין הן לו:

תניא: 'אמרו לו לרבי אליעזר: וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח?

אמר להן: לפי שאינן צריכין, שנאמר (ישעיהו ב, ד) [ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ו] לא ישא גוי אל גוי חרב [ולא ילמדו עוד מלחמה]. ותהוי לנוי בעלמא?

אמר אביי: מידי דהוה אשרגא בטיהרא (נר בצהרים מתוך שאינו צריך אינו נאה, אבל בזמן הזה, שהוא עת מלחמה - תכשיטין הן), ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד <גליות> {מלכיות} בלבד (הא דקתני 'בטלין לימות המשיח' פליגא דשמואל, דלשמואל אין בטלין לימות המשיח), שנאמר: (דברים טו, יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ [על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיק לעניך ולאבינך בארץ] ('לא יחדל' משמע לעולם, אלמא יש עניות ועשירות, שמע מינה נחמות שנתנבאו הנביאים: ולא יהיה כנעני עוד (זכריה יד, כא) - לא לימות המשיח נתנבאו, שהן מן העולם הזה, דאם כן חדל לך אביון).

מסייע ליה (ברייטא דקתני בטלין לימות המשיח) לרבי חייא בר אבא, דאמר רבי חייא בר אבא: כל הנביאים לא נתנבאו (דברי נחמות שלהן) אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא (ישעיהו סד, ג) [ומעולם לא שמעו לא האזינו] עין לא ראתה (עין של נביאים לא שלטה לדאותו) אלהים זולתך [יעשה למחכה לו].

ואיכא דאמרי: אמרו לו לרבי אליעזר: וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן: אף לימות המשיח אינן בטלין; היינו דשמואל, ופליגא דרבי חייא בר אבא.

אמר ליה אביי לרב דימי, ואמרי לה לרב אויא, ואמרי לה רב יוסף לרב דימי, ואמרי לה לרב אויא, ואמרי לה אביי לרב יוסף: מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר תכשיטין הן לו? - דכתיב (תהלים מה, ד) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך!

אמר ליה רב כהנא למר בריה דרב הונא: האי - בדברי תורה כתיב (הוי זהיר לחזר על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין להביא ראיה, כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה, והוא הודך והדרך)!

אמר ליה: אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

אמר רב כהנא: כד הוינא בר תמני סרי שנין, והוה גמירנא ליה לכוליה <הש"ס> {תלמודא}, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא!

מאי קא משמע לן?

דליגמר איניש (לגרס שמענת מרביה ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה) והדר ליסבר (טעמיה; דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא, ותלמודיה הוה קים ליה מדהוה בר תמני סרי).

סימן זרות:

אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר: שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה (שואלין ומשיבין, ולא לקפח, אלא להתחדד), הקב"ה מצליח להם, שנאמר (תהלים מה, ה) והדרך צלח [רכב על דבר אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימינך]; אל תקרי 'והדרך' אלא 'וחדדך' (והדרך כמו 'וחדדך')! ולא עוד אלא שעולין לגדולה, שנאמר 'צלח רכב'; יכול אפילו שלא לשמה? תלמוד לומר 'על דבר אמת'; יכול אם הגיס דעתו? - תלמוד לומר: 'וענוה צדק' ואם עושין כן - זוכין לתורה שניתנה בימין, שנאמר 'ותורך' (ותלמודך) נוראות ימינך.

רב נחמן בר יצחק אמר: זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה, דאמר רבא בר רב שילא, ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת: מאי דכתיב (משלי ג, טז) אורך ימים בשמאלה עושר וכבוד? אלא בימינה אורך ימים איכא, עושר וכבוד ליכא (בתמיה: כיון דאיכא אורך ימים - כל שכן עושר

וכבוד? אלא למימינין בה (למימינין של תורה: שמפושפושין טעמיהן בדקדוק, ובוררין, כַּיְמִין המיומנת למלאכה) - אורן ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד; למשמאילים בה (שאין יגעים בה כל צרכן) עושר וכבוד איכא, אורן ימים ליכא. (אי נמי: מימינין בה = עוסקין לשמה; משמאילים - שלא לשמה).

אמר רבי ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה (נושאים ונותנים בה בנחת רוח מתעסקין כדי שילמדו זה מזה) - הקדוש ברוך הוא מקשיב להן, שנאמר (מלאכי ג, 17) 'אז נדברו יראי ה' [איש את רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו]'; אין דיבור אלא נחת, שנאמר (תהלים מז, 1) 'ידבר עמים תחתינו [ולאמים תחת רגלינו] (ישפיל, וכל שפלות – בנחת; לשון אחר הנוחין = מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה, כמו לך נחה (שמות לב, 15); ידבר = תרגום של ינהג); מאי 'ולחשבי שמו'?

אמר רבי אמי: אפילו חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

אמר רבי חנינא בר אבא: כל העושה מצוה כמאמרה - אין משרין אותו בשורות רעות, שנאמר (קהלת ח, 1) 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' [ועת ומשפט ידע לב חכם].

אמר רבי אסי ואיתימא רבי חנינא: אפילו הקב"ה גוזר גזירה - הוא מבטלה, שנאמר (קהלת ח, 1) 'באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה', וסמין ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע (שומר מצות יוכל לומר לו).

אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה (מלמדים זה את זה ומבינים זה מזה, ולישנא דקרא נקט) - הקדוש ב"ה שומע לקולן, שנאמר (שיר השירים ח, 1) 'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני' (בגנים = בתי מדרשות; חברים מקשיבים זה לזה - להם אני אומר שישמיעוני קולם ואענם), ואם אין עושין כן - גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל, שנאמר (בתריה כתיב (שיר השירים ח, 1) 'ברח דודי ודמה' [לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים].

אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים המדגילים זה לזה בהלכה (מאספין זה את זה ואומרים: בא ונלמוד ונבין בין שנינו, הואיל ואין לנו רב ללמדנו) - הקדוש ברוך הוא אוהבן, שנאמר (שיר השירים ב, 1) 'הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה'.

אמר רבא: והוא ידידי צורתא דשמעתא (שורש הדבר קצת למדו מרבם), והוא דלית להו רבה כמתא למיגמר מיניה.

ואמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: גדול המלוה יותר מן העושה צדקה (גדול המלוה - לפי שאין העני בוש בדבר) ומטיל בכיס (מענות ומלאי להשתכר בהן למחצית שכר) יותר מכולן. (ואידי דאיירי רבי אבא אמר ריש לקיש נקט כל הני מילי דאגדתא דאמר להו רבי אבא משמיה).

ואמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא - חגריהו על מתניך (הדבק בו, שסופך ליהנות מתלמודו); אם עם הארץ הוא חסיד - אל תדור בשכונתו (שאינו יודע בדקדוקי מצות, ואין חסידותו שלם, וסופך ללמוד ממנו).

אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש, ואמרי לה אמר רב אסי אמר רבי שמעון בן לקיש, ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל כלב רע בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו (שאינו מניח העניים לבא לפתחו), שנאמר (איוב יד, 1) 'למס'.

(שבת סג, ב)

מרעהו חסד [ויראת שדי יעזוב], שכן בלשון יונית קורין לכלב 'למס' (למסדהיינו כלב, מרעהו מונע חסד, ואף על גב דלא כתיב 'מונע' - ממילא משמע: שכל תיבה שראשה מ"ם - משמשת נטילה היא, כמו ויקח מידם (שמות לב, 1) אבדו גוים מארצו (תהלים י, 17)).

רב נחמן בר יצחק אמר: אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר 'ויראת שדי יעזוב'.

ההיא איתתא דעילא לההוא ביתא למיפא (לאפות עיסה שהשאיל בעל הבית תנורו), נבח בה כלבא, איתעקר ולדה; אמר לה מרי דביתא: לא תידחלי דשקילי ניביה (נטולות ארבע שיניו שהוא נושך בהן; אותן שיניים קרי 'ניבין', כדאמרין ב'אלו טרפות' (חולין נט, 1) 'גמל - ניבי אית ליה') ושקיליין טופריה (נטולות צפרניו מלסרוט)!

אמרה ליה: שקולא טיבותיך (נטולה טובתך) ושדיא אחיזרי (ומוטלת על הקוצים)! כבר נד' ו' ! (טיבותיך' = טובת הנאת נחמתך, כמו 'מחזיק טוב'; הגרי"א בלע"ז)

אמר רב הונא: מאי דכתיב (קהלת י"א, ט) שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט? - עד כאן (עד ודע כי על כל אלה) דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן לדברי תורה (שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי דעות עיניך), מכאן ואילך למעשים טובים (ודע כי על כל אלה = על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים).

בירית טהורה:

אמר רב יהודה: 'בירית' זו אצעדה (של זרוע). מתיב רב יוסף: 'בירית טהורה ויוצא בה בשבת', ואילו אצעדה טמאה היא (דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד (במדבר ל"א, ו), וכתיב תתחטאו אתם ושביתם (במדבר לא, יט)? הכי קאמר: בירית תחת אצעדה (שבזרוע) עומדת (בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה, הלכך טהורה: דלאו לנוי היא, וכלי תשמיש נמי לא הוי, אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים, דאמרינן בפרקין דלעיל דטהורין ויוצאין בהם, דצורך לבישה היא, ומישלף ואחויי נמי ליכא למיחש, דלא מיגליא לשוקה).

יתיב רבין ורב הונא קמיה דרב ירמיה, ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם, ויתיב רבין וקאמר: 'בירית' - באחת (משוקיה), 'כבלים' - בשתיים.

אמר להו רב הונא: אלו ואלו בשתיים, ומטילין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים.

ושלשלת שבו משויא ליה מנא (בתמיה דקתני כבלים טמאים)? וכי תימא כרבי שמואל בר נחמני, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן (ברייתא פרקין): 'מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא? - שנאמר (במדבר לא, כג) כל דבר אשר יבא באש [תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים] - אפילו דיבור במשמע', בשלמא התם קא בעו לה לקלא וקעביד מעשה, הכא מאי מעשה קעביד?

הכא נמי קא עביד מעשה, דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: 'משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתולותיהן נושרות; עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות.' (הלכך שלשלת - תשמיש אדם הוא, ולא תשמיש כלי דלא תקבל טומאה; ואין יוצאין בהן דילמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא, דכי שקלת לשלשלת - לא מיגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת!) איתער בהו רב ירמיה, אמר להו: יישר! וכן אמר רבי יוחנן (יפה אמרת, וכן שמעתי מרבי יוחנן).

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא? - מציין (שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן).

אמר ליה אביי: וציין - אריג הוא? והתניא: 'ציין - כמין טס של זהב, ורוחב שתי אצבעות, ומוקף מאוזן לאוזן, וכתוב עליו בשני שיטין: יו"ד ה"א למעלה, ו- 'קודש' ל' למטה (כלומר: השם שלם בשיטה עליונה, ו- 'קודש ל' בשיטה תחתונה, שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם, מאחר ששני שיטין היו; ורבינו הלוי שונה 'קודש לה' מלמטה - והיא היא), ואמר רבי אליעזר כרבי יוסי: אני דאיתיו בעיר רומי וכתוב 'קודש לה' בשיטה אחת. (שנכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה; במסכת מעילה (דף טו:), במעשה בן תלמיון)?

כי סליק רב דימי לנהרדעא - שלח להו: דברים שאמרת לך - טעות הם בידי (חזר בו ממה שאמר ציין אריג הוא); ברם כך אמרו משום רבי יוחנן: מניין לתכשיט כל שהוא שהוא טמא? - מציין; ומניין לאריג כל שהוא שהוא טמא? - מ'או בגד' (דכתיב גבי שרצים) [ויקרא י"א, לב] וכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר] ('או' - ריבוי הוא).

תנו רבנן: 'אריג כל שהוא טמא, ותכשיט כל שהוא טמא, אריג ותכשיט כל שהוא טמא' (חציו אריג וחציו תכשיט שאינו אריג, וכולו הוי 'כל שהוא', כלומר: דבר קטן); מוסף שק על הבגד (בדבר זה): שטמא משום אריג (שהשק טמא משום אריג; ולקמיה מפרש ליה).

אמר רבא: אריג כל שהוא טמא – מ'אובגד'; תכשיט כל שהוא טמא – מציץ; אריג ותכשיט כל שהוא טמא מ'כל כלי מעשה' [במדבר לא, נא ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם כל כלי מעשה]
אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: ההוא במדין כתיב (גבי טומאת מת, ושרץ ממת לא יליף להחמיר, דמה למת שכן טומאתו חמורה) ! ?
אמר ליה: גמר

(שבת סד, א)

'כלי' 'כלי' מהתם (בשרצים כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה [ויקרא יא, לב] ומגופיה דקרא דשרצים לא מצי לליף, ד'אשר יעשה מלאכה' - לאו כלי תכשיט משמע).

'מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג' - אטו בגד לאו אריג הוא?
הכי קאמר: מוסף שק על הבגד: אף על פי שאינו אריג – טמא.
למאי חזי?

אמר רבי יוחנן: שכן עני קולע שלש נימין (שלשה חוטין של מטוה של נוצה של עזים צבועה) ותולה בצואר בתו (וקליעתה זו היא אריגתו, מאחר שהוא טווי, כדאמרן גבי 'תיכי חלילתא' בריש פירקין, דקרי להו אריג; והא דקאמר 'אף על פי שאינו אריג' – כלומר: לאו אריג ממש.)
(שק הוא עשוי מנוצה של עזים, שאף על פי שאינו אריג אלא קלע קטן עשה מנוצה של עזים לתלות בו בתי נפש לצואר בתו – טמא, שדרכו בכך, ותכשיט הוא, והכי קאמר: שהוא טמא משום אריג ואף על פי שאינו אריג).

תנו רבנן [דומה לספרא שמיני פרשתא ו פרק שמיני מ"א-ה]: 'שק' [ויקרא יא, לב: וכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר]
- אין לי אלא שק (העשוי ללבוש רועים), מניין לרבות את הקילקלי (מסוך של סוס שקורין פייטרא"ל [רתמת חזה]) ואת החבק (צינגלא [רצועת בטן לסוס] של סרגא ואוכף, ועושין אותה מנוצה של עזים טווי ואריג)? תלמוד לומר: 'או שק' (העשוי ללבוש רועים);
יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות (לציא"ל [חוט] שעושין למדוד, וקולעין מן הנוצה כמו שנתלשה, ואינו טווי, ולא דמי לקולע שלש נימין דלעיל: דהתם טווי הוא וזו היא אריגתו)?

תלמוד לומר: 'שק': מה שק טווי ואריג - אף כל טווי ואריג;
הרי הוא אומר במת (במדבר לא, כ) [וכל בגד] וכל כלי עור וכל מעשה עזים [וכל כלי עץ] תתחטאו - לרבות הקילקלי ואת החבק;
יכול שאני מרבה (הואיל וכתיב 'כל [כלי אשר יעשה מלאכה בהם]') את החבלים ואת המשיחות?

ודין הוא (שלא נרבה, ולא צריך קרא למעוטי): טימא בשרץ וטימא במת;
מה כשטימא בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג - אף כשטימא במת לא טימא אלא טווי ואריג?
הן (תמיה: הוא וכי דברים כוונים הם) אם היקל בטמא שרץ שהיא קלה (כלומר: אם היקל מלטמא חבלים ומשיחות - היקל לך בשרץ, שטומאתו קלה: טומאת ערב), נקיל בטומאת המת (גם אנחנו בבנין אב זה במת) שהיא חמורה (שטומאתו חמורה: טומאת שבעה)?

תלמוד לומר: 'בגד' ו'עור', 'בגד' ו'עור' לגזירה שוה: נאמר 'בגד' ו'עור' בשרץ (ויקרא יא, לב) ונאמר 'בגד' ו'עור' במת (במדבר לא, כ); מה 'בגד' ו'עור' האמור בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג - אף 'בגד' ו'עור' האמור במת לא טימא אלא טווי ואריג; ומה 'בגד' ו'עור' האמור במת טמא כל מעשה עזים - אף 'בגד' ו'עור' האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים;

אין לי אלא דבר הבא מן העזים, מנין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה?
תלמוד לומר 'או שק'.

והא אפיקתיה לקילקלי וחבק?

הני מילי מקמי דליתיה גזירה שוה; השתא דאתי גזירה שוה - אייתור ליה (וכי היכי דיליף מת משרץ למעוטי חבלים ומשיחות - יליף נמי שרץ ממת לכל מעשה עזים לרבות קילקלי וחבק)!

ואין לי אלא בשרץ (ד'אושק' התם כתיב), בטומאת מת מניין?
ודין הוא: טימא במת וטימא בשרץ; מה כשטימא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים - אף כשטימא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים.

הן אם הרבה (לטמא דבר הבא מזנב הסוס) כטומאת ערב (הוא דריבה), שהיא מרובה (שכל המגעות - טומאת ערב הן, בין דשרץ, ונבילה, ושכבת זרע, ומגע טמא מת) - נרבה (אנו) כטומאת שבעה שהיא מועטת (שאינה בכל המגעות אלא במגע המת בלבד)? תלמוד לומר: 'בגד' ו'עור' 'בגד' ו'עור' לגזירה שוה: נאמר 'בגד' ו'עור' בשרץ ונאמר 'בגד' ו'עור' במת; מה 'בגד' ו'עור' האמור בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים - אף 'בגד' ו'עור' האמור במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים.

ומופנה (צריך שתהא גזירה שוה זו משתי תיבות ד'בגד' ו'עור' מופנין למדרש זה, שלא יהו צריכין לגופו; ומאחר שמופנין ללמוד גזירה שוה - הוה ליה כמאן דכתיב דרשא בקרא בהדיא, ואין משיבין עליה); דאי לא מופנה - איכא למיפרך: (אמרין לגופו באו): מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה (ולא ילפינן להא מילתא מינייהו)! (והוא הדין דמצי למימר הכי אגזירה שוה קמייטא, ומיהו אסקי לכולה ברייתא ברישא, ופריך אהא דסליק מינה, ובשינויא דמשנינן בהא - מתרצה נמי קמייטא.) לאי (באמת) אפנויי מופני: מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע, דכתיב (ויקרא כב, ד) [איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל טמא נפש או] איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וסמיך ליה (ויקרא כב, ה) [או] איש אשר יגע בכל שרץ [אשר יטמא לו או באדם אשר יטמא לו לכל טמאתו], וכתוב ביה בשכבת זרע (דבגד ועור טמאים הם בו) (ויקרא טו, יז) וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע [וכבס במים וטמא עד הערב]: 'בגד' ו'עור' דכתב רחמנא בשרץ למה לי? - שמע מינה לאפנויי. ואכתי מופנה מצד אחד הוא; הניחא למאן דאמר מופנה מצד אחד (הכתובין בשרץ מופנים, כדאמרן, אבל הכתובין במת אין מופנין) למידין ואין משיבין, אלא למאן דאמר למידין (אם אין תשובה) ומשיבין (אם יש להשיב) מאי איכא למימר (הרי יש להשיב: שכן מטמא בכעדשה)? (פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא במסכת נדה, ב'המפלת' (דף כב:)) דמת נמי אפנויי מופנה: מכדי מת אתקש לשכבת זרע, דכתיב (ויקרא כב, ד) [איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר] והונגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע (הרי יש להשיב שכן מטמא בכעדשה), וכתוב בשכבת זרע (ויקרא טו, יז) וכל בגד וכל עור [אשר יהיה עליו שכבת זרע וכבס במים וטמא עד הערב]; 'בגד' ו'עור' דכתב רחמנא במת למה לי? שמע מינה לאפנויי.

(במדבר לא, ג) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז [לכפר על נפשיתו לפני ה'] ; אמר רבי אלעזר: 'עגיל' - זה דפוס של דדין (שמונחות בו); 'כומז' - זה דפוס של בית הרחם. אמר רב יוסף: אי הכי, היינו דמתרגמינן 'מחוך': דבר המביא לידי גיחוך (ליצנות). אמר ליה רבה: מגופיה דקרא שמע מינה: 'כומז' = כאן מקום זימה.

(במדבר לא, יד) ויקצוף משה על פקודי החיל [שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה]; אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אמר להן משה לישראל: שמא חזרתם לקלוקלכם הראשון (של מעשה שטים [במדבר כח, א]; לזנות אל בנות מואב: שמא כך עשיתם במדין לכך אתם צריכין קרבן)? אמרו לו: לא נפקד ממנו איש (לא נחסר מדת יהודית)! אמר להן: אם כן כפרה למה? אמרו לו: אם מידי עבירה יצאנו - מידי הרהור לא יצאנו! מיד 'ונקרב את קרבן ה'.' תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה הוצרכו ישראל שכאותו הדור כפרה? - מפני

(שבת סד, ב) שזנו עיניהם מן הערוה ' (שזנו' לשון מזון: שנהנו במראית העין). אמר רב ששת: מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחויך (טבעת) עם תכשיטין שבפנים (כומז)? - לומר לך: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה (שהיא מקום טבעת) - כאילו מסתכל במקום התורפה (במקום כומז, שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה).

משנה :

יוצאה אשה בחוטי שער (שקולעת בהן שערה), בין משלה (תלושיו), בין משל חברתה, בין משל בהמה (כגון של סוס), ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין (לסבכה, דתו לא שלפא להו לאחויי), בכבול ובפאה נכרית (קליעת שער תלושה, וצוברתה על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער) לחצר (אכבול ופאה נכרית קאי: דאסרו לעיל למיפק בה לרשות הרבים, ואיצטריך לאשמעין דלחצר מותר; וכבול דסיפא דמתניתין - לא איפלגו בה אמוראי: דלכולי עלמא כיפה של צמר), במוך שבאזנה (שנותנת לבלוע ליחה של צואת האוזן) ובמוך שבסנדלה (לתענוג) ובמוך שהתקינה לנדתה (באותו מקום, שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה), בפילפל (פלפל ארוך נותנת אשה בפיה שריחה רע) ובגלגל מלח (כמו 'גרגר מלח', לרפואת חולי שיניים) וכל דבר שניתן לתוך פיה (מבעוד יום), ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת, ואם נפל לא תחזיר;

שן תותבת = שן של זהב (נותנת בלחייה ממקום אחר והיא של זהב): רבי מתיר (לצאת בה) וחכמים אוסרים (דכיון דמשונה משאר השיניים, דילמא מיחייכי עלה ושקלה לה מהתם וממטי לה בידה; ובגמרא אמרינן דשל זהב נקט דווקא. לשון אחר שן תותבת = שן של אדם היתה, ואהיתירא דלעיל קאי, ולא אפלוגתא דרבי ורבנן, והכי קאמר: בפלפל ובגלגל מלח ושן תותבת = שן של זהב רבי מתיר כו'),

גמרא:

וצריכא: דאי אשמעינן דידה - משום דלא מאיס (ולכא למימר דמשלפא ליה, משום דמחכו עלה, וממטי ליה בידה), אבל חברתה - דמאיס - אימא לא; ואי אשמעינן דחברתה - דבת מינה הוא (ולא מינכר ולא מחייכי עלה), אבל דבהמה - לאו בר מינה הוא, אימא לא? - צריכא.

תנא: 'וכלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה' (שלא תצאזקנה בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה, דלבנות על שחורות או שחורות על לבנות - מאיס, ואתי למישלף); בשלמא זקנה בשל ילדה - שבח הוא לה, אלא ילדה בשל זקנה אמאי? גנאי הוא לה [ואסם כן למה לגזור]!! אידי דתנא 'זקנה בשל ילדה' - תנא נמי 'ילדה בשל זקנה'.

כבול ובפאה נכרית לחצר:

אמר רב: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים (בריש פרקין: חוטי צמר ופשתן, טוטפת, ושאר השנויים במשנה שאסור ללכת בהן לרשות הרבים) - אסור לצאת בו לחצר (ואף על גב דשרי לטלטלינהו, דתורת כלי עליהן, כדאמרן *הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר*, מיהו דרך מלבוש אסור: דמרגלה ליה, ונפקא ביה לרשות הרבים), חוץ מכבול ופאה נכרית (שמותר לחצר כדתנן במתניתין; וטעמא מפרש לקמיה).

רבי ענני בר ששון משמיה דרבי ישמעאל אמר: 'הכל ככבול' (כל הנאסרים לא נאסרו אלא לרשות הרבים, אבל לחצר - מותרים, ככבול).

תנן 'ככבול ובפאה נכרית לחצר'; בשלמא לרב ניחא (מדנקט הני ושבקינהו לאינן דמיתני בהדיהו לאיסורא ברישא דמתניתין, מכלל דכולהו אף לחצר באיסוריהו קיימי); אלא

לרבי ענני בר ששון קשיא?

רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה? - משמיה דרבי ישמעאל בר יוסי; רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא, ופליג!

ורב, מאי שנא הני אמר עולא: 'כדי שלא תתגנה על בעלה' (התירו לה קצת קישוטים הנאים)?

כדתניא (דחשו רבנן להכי): ' (ויקרא טו, לג) והזהב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה: זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול (עיניה) ולא תפקוס (שרק על פניה טינפאנ"ל בלע"ז, והוא אדום) ולא תתקשט בכגדי צבעונין ('בנדתה' היו דורשין הראשונים כמשמעו: כדבר המנודה ומרחיקה מבעלה), עד שבא רבי עקיבא ולימד: אם

כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה! אלא מה תלמוד לומר 'והזהב בנדתה'? - בנדתה תהא (בטומאתה) עד שתבא במים (לטבול, ואף על פי

שעברו שבעה שלה ופסק מעינה).

אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין (שלא יחשדוהו באיסור, כגון שריון וקסדא ומגפיים, או לא יקשור גמלים זה בזה, דמיחזי כאזיל לחינגא) -

אפילו בחדרי חדרים אסור.

תנן: 'ולא בזוג אף על פי שפקוק (ואינו מוליד קול - לא תצא בהמה בו) (וטעמא פרישנא בפרק 'במה בהמה' (לעיל דף נד): משום דמיחזי כאזיל לחינגא), ותניא אידך: 'פוקק לה

זוג כצוארה ומטייל עמה בחצר (דבחצר, דליכא מראית העין - מותר) '?

תנאי היא, דתניא:

(שבת סה, א) ' (מי שנשדו כליו בדרך במי גשמים) **שוטחן כחמה, אבל לא כנגד העם** (שלא יאמרו כבסן בשבת; האי תנא סבר דמידי דמשום מראית העין - מותר בחדרים); **רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרין** (כרב) ' .

ובמוך שבאזנה :
תני רמי בר יחזקאל : והוא שקשור באזנה .

ובמוך שבסנדלה :
תני רמי בר יחזקאל : והוא שקשור לה בסנדלה .

ובמוך שהתקינה לה לנדתה :
סבר רמי בר חמא למימר והוא שקשורה לה בין יריכותיה ; אמר רבא : אף על פי שאינו קשור לה , כיון דמאיס - לא אתיא לאיתויי .
בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא : עשתה לה (למוך שבאותו מקום) בית יד מהו (מהו למיסריה דילמא שקלה וממטא לה בידים, דלא מאיס לאוחזה בבית יד שלה) ?
אמר ליה : מותר (דלא אמרין לא מאיס, אלא אפילו בבית יד מאיס) .
איתמר [נמי] : אמר רב נחמן בר אושעיא אמר רבי יוחנן : עשתה לה בית יד - מותר .
רבי יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא (במוך שבאזנו; שהיה זקן והיתה לו צואת האוזן מרובה) ; וחלוקין עליו חבריו (מפני שלא היה קשור באזנו והוא יוצא בו לרשות הרבים) .
רבי ינאי נפיק בהו לכרמלית, וחלוקין עליו כל דורו .
והתני רמי בר יחזקאל ' והוא שקשור לה באזנה ' ?
לא קשיא : הא דמיהדק (דרבי יוחנן היה תוחב באזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה) , הא (ודרמי בר יחזקאל) דלא מיהדק . (לשון אחר מתלמידי רבינו הלוי: דרבי יוחנן קשור הוה, ובית מדרשו סמוך לבייתו הוה, ולא היתה רשות הרבים מפסקת; וכי קשור מיהא אפילו לרשות הרבים מותר, ואמאי קאמר לבי מדרשו ולא קאמר לרשות הרבים? ומשני דרבי יוחנן קשור ולא מיהדק הקשר; ולשון ראשון מיושב מזה) .

בפלפל ובגלגל מלח :
פלפל - לריח הפה ; גלגל מלח - לדורשיני (לחולי השיניים) .

וכל דבר שנותנת לתוך פיה :
זנגבילא (גינזירד) ; אי נמי דרצונא (קנמון) .

שן תותבת שן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין :
אמר רבי זירא : לא שנו (דחכמים אוסרין) אלא של זהב (שמשונה במראה משאר שינים, ודילמא מבזו לה ושקלה לה בידה, וממטיא) , אבל בשל כסף (שדומה לשאר השינים) - דברי הכל מותר . (לשון רבתי; ולי נראה טעמא דשל זהב משום דחשיבא ואתיא לאחויי, לכך אסור, אבל של כסף לא חשיבא ולא אתיא לאחויי;
וללשון רבתי קשיא לי הא דאמר אבבי [להלן] 'רבי ור"ש בן אלעזר כו'; ואי טעמא דרבנן משום דחייכי עלה הוא - מאי שנא רבי דקחשיב ליה? רבנן נמי לאו לאחויי חיישי?
ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מכל מקום, ורבי מתיר, דקסבר לא חייכו עלה ולא שלפא להו; ומיהו הוה ליה למיחש דלמא שלפא לה משום אחויי? - אלא לא שלפא משום דאי מחוי לה - גנותא היא.)
תניא נמי הכי : 'בשל כסף דברי הכל מותר; של זהב: רבי מתיר וחכמים אוסרין' .

אמר אבבי : רבי, ורבי אליעזר, ורבי שמעון בן אלעזר - כולהו סבירא להו דכל מידי דמיגניא ביה - לא אתיא לאחויי ;
רבי - הא דאמרן (דלא חייש דילמא שלפא) ;
רבי אליעזר - דתניא : 'רבי אליעזר פוטר ככובלת ובצלוחית של פלייטון' (ואוקימנא דהאי 'פוטר' - מותר לכתחילה הוא, ואמר טעמא: מאן דרכה למיפק בכובלת? - אשה שריחה רע, ולא שלפא ומחויא גנותה) ;
רבח שמעון בן אלעזר - דתניא : 'כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר : כל שהוא למטה מן הסבכה (כגון כיפה של צמר) - יוצאה בו (דלא חיישינן דילמא שלפא ומחויא, דמיגלי שערה ומגניא בה, שהשבכה נוי הוא לשער) ; למעלה מן הסבכה - אינה יוצאה בו .

משנה :

יוצאה בסלע (מטבע הוא) **שעל הצינית** (מפרש בגמרא);
הבנות קטנות (שמנקבות אזניהם ואין עושיין נזמים עד שיגדלו, ונותנין חוטיין או קסמים באזניהם שלא יסתמו אזניהם; לוי"ה) **יוצאות בחוטיין ואפילו בקיסמין שבאזניהם** (רבותא קאמר: דאף על גב דלא תכשיט נוי הוא - אורחא בהכי, ולא משאוי הוא; ויש מפרשין חוטיין שקולעת בהן שערה דאסרינן לגדולה בריש פרקין, התם - משום דשכיחא בהו טבילה, אבל קטנות דלא שכיחא בהו טבילה - שרי);
 ולשון ראשון הגון מזה: **חזא** - דקטנות נמי צריכות טבילה לטומאת מגע משום טהרות, ואף נדות נמי שכיחות בהו, כדנתיא (נדה לב.): **מעשה שהיה והטבילה קודם לאמה**; ועוד: מדקתני 'אפילו בקיסמין' איכא למישמע דחוטיין נמי אאזנים קיימי, דאי חוטי הראש - לא שייך למיתני 'אפילו בקסמין';
ערביות (נשים ישראליות שבערב) **יוצאות רעולות** (דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים, וקרי לה בלשון ערבי 'רעולות'; היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה [גיט.], **ומדיות** (נשים ישראליות שבמדי) **פרופות** (שמעטפות בטלית, ותולה הרצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך, ואין הטלית נופל מעליה), **וכל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה**; **פורפת** (כמו קרסים [כגון שמות כו, ו], דמתרגמינן 'פורפין'; כל המחבר בגד לחבירו קרי 'פריפה') **על האבן ועל האגוז ועל המטבע, ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת**. (ובגמרא פריך: והאמרת רישא 'פורפת'!);

גמרא:

מאי 'צינית'?

בת ארעא (מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה).
ומאי שנא סלע? אילימא כל מידי דאקושא (שהיא קשה ומגינה על המכה מקוצים ויתדות דרכים) **מעלי לה - ליעבד לה חספא?! אלא משום שוכתא** (ליחלוחית היוצא מן הכסף, ובלע"ז ריי"ל, ויפה למכה; שוכתא' כמו 'דשתך טפי' ד'אלו מציאות' (ב"מ כו.), ו'משכתין כנחשת' דתענית (דף ט.)) **ליעבד לה טסא** (טסא דכספא, טיבעא למה לי?) **אלא משום צורתא** (צורתא דטיבעא מעליא למכה ולא שוכתא) **ליעבד לה פולסא** (עגול של עץ ויצור עליו) **!**
אמר אביי: שמע מינה (ממתניתין דנקט 'סלע') **כולהו** (בהדי) **מעלין לה** (ולהכי נקט 'סלע': דאיתנהו לכולהו אקושא ושוכתא וצורתא).

הבנות יוצאות בחוטיין:

אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקי בחוטיין (מפרש לקמן טעמא דכולהו), **ולא שביק להו גניאן גבי הדדי** (לישן זו אצל זו בעודן בתולות), **ועביד להו מקואות ביומי ניסן** (של מים מכונסין או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם) **ומפצי ביומי תשרי** (שטובלות בפרת, ומפני הטיט שלא יהא חציצה - נותנות המפץ תחת רגליהן).

'לא שביק להו יוצאות בחוטיין'? **והאנן תנן 'הבנות יוצאות בחוטיין'?**

בנתיה דאבוה דשמואל - דצבעונין הוו (וחייש למישלף ואחויי).
'לא שביק להו גניאן גבי הדדי' - לימא מסייע ליה לרב הונא,
דאמר רב הונא: נשים המסוללות זו בזו (מתחככות משום תאות תשמיש) -

(שבת סה, ב)

פסולות לכהונה (לכהן גדול, דלא הויא בתולה שלימה, דאף על גב דכהן גדול ביומיה לא הוה, הואיל ודרך זנות חשיב ליה - לא אורח ארעא)!

לא, סבר כי היכי דלא לילפן גופא נוכראה (ויתאו לשכב עם איש).

'ועביד להו מקוא ביומי ניסן' - מסייע ליה לרב, דאמר רב:

'מטרא במערבא (בארץ ישראל) - **סהדא רבה פרת** (פרת מעיד בדבר: שהוא יורד מארץ ישראל לבבל, וגדל ממי הגשמים, ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל, ושמים על אחיהם;

ואבוה דשמואל נמי כרב סבירא ליה, דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין על ידי גשמים) **סבר שלא**

ירבו הנוטפין (היינו גשמים) **על הזוחלין** (הנובעין, ותנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה)

'הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה', ושנינו בתורת כהנים [כאן מביא רש"י קיצור ספרא שמיני פרשתא ט, משנה א-ג]: **אך**

מעין ובור מקוה מים [יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא] [ויקרא יא, לו], 'יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה' יהא טהור? תלמוד לומר: **מעין: מה מעין בידי שמים - אף מקוה בידי שמים; אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין? תלמוד לומר **אך מעין**: המעין מטהר בזוחלין, ומקוה מטהר באשבורן? - דקור**

וקיימי, לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה - לא עלתה להם טבילה, דבור ומקוה כתיב: דקור וקיימי, אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך, כדרך כל הנהרות;

הלכך: ביומי ניסן - שהנהרות גדלים ממי הגשמים של ימי החורף ומהפשרת השלגים - חייש שמא ירבו

הנוטפין על הזוחלין שניתוספו בנהר מן הגשמים על הזוחלים החיים, ובטלו הזוחלין החיים בנוטפים, ואין תורת מעין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן, ועביד להו מקואות דקור וקיימי; ואני קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זיבות נינהו, וזבה טעונה מים חיים; ואי אפשר להעמיד שמועת, משום דאמרין 'חומר בזב

מבזה: שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים; וחזרתי ובדקתי לפרשה, וכן נראה בעיני כמו שפירשתי; ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין, ולא מילתא היא, דתנן 'הנוטפין כמקוה' [מקואות פ"ה מ"ה],

ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: נהרא - מכיפיה מיברך (משפתו וממקורו ומסלעו; סלע מתרגמין 'כיפה'; מכיפיה מיברך, ולא ממי הגשמים);
ופליגא דידיה אדידיה (דשמואל אשמואל), דאמר שמואל: אין המים מטהרין בזוחלין (אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה, וצריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה) אלא פרת ביומי תשרי בלבד (שחדלו הגשמים, ורבו הזוחלין עליהם, ויש תורת מעיין על נהרות המושכין; אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים!) ואני שמעתי בבכורות 'מטהרין בזוחלין' = שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וזבה טובלין בהן בשביל הזוחלין).

פורפת על האבן [ועל האגוז ועל המטבע, ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת]:
והאמרת רישא 'פורפת' (וההיא ודאי לכתחלה קאמר בשבת, דאי מבעוד יום ולאשמועינן דיוצאה בו בשבת - הא תנא רישא 'מדיות פרופות')?
אמר אביי: סיפא (דקתני לא תפרוף) - אתאן למטבע (דלאו בר טלטול הוא; אבל אבן שהקצה לכך - ראוי לטלטול).
בעי אביי: אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת (לאוכלו)?
תיבעי למאן דאמר מערימין תיבעי למאן דאמר אין מערימין (פלוגתא ביכל כתבי הקדש) (שבת קכ). 'לובש כל מה שיכול ללבוש - דברי רבי מאיר, ואפילו עשרה חלוקים זה על זה; רבי יוסי אומר: שמונה עשר כלים, כדרך שהוא לובש בחול):
תיבעי למאן דאמר מערימין בדליקה; התם הוא דאי לא שרית ליה אתי לכבויה, אבל הכא אי לא שרית ליה לא אתי לאפוקי? או דלמא אפילו למאן דאמר אין מערימין בדליקה: התם - דרך הוצאה בכך (כגון מוכרי כסות: מוציאין אותו דרך מלבוש), אבל הכא אין דרך הוצאה בכך, אימא שפיר דמי?
תיקו.

משנה:

הקיטע (שנקטעה רגלו) יוצא בקב שלו (דמנעל ידיה הוא), דברי רבי מאיר;

(שבת סו, א)

המשך המשנה

ורבי יוסי אוסר (דלאו תכשיט הוא); ואם יש לו בית קיבול כתיתין (שנחקק בו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן) - טמא (מקבל טומאת מגע; אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין - לאו בית קבול לטומאה, והוה ליה כפשוטי כלי עץ, ו'דומיא דשק' בעינן: שקבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו, אבל שוקו אינו מיטלטל על גבי הכלי);
סמוכות שלו (סמוכות של קיטע: יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו) טמאין מדרס (אם זב הוא; דהא לסמיכת גופו עביד, ומדרס הזב עושה אב הטומאה), ויוצאין בהן בשבת (דתכשיט ידיה הוא), ונכנסין בהן בעזרה (דאף על גב דתנן (ברכות נד). 'לא יכנס אדם להר הבית במנעלו' - הני לאו מנעל ניהו: דלאו בראש רגלו הו);
כסא וסמוכות שלו (יש קיטע שייבשו וכווצו גידי שוקיו, ואפילו על ארכובותיו אינו יכול לילך, ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו; וכשהוא מהלך - נסמך על ידיו בספסלים קטנים, ועוקר גופו מן הארץ וננדח לפניו וחוזר ונח על אחוריו, והכסא קשור לו מאחוריו; סמוכות של אותו קיטע: עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין, וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו - נשען גם על רגליו קצת) טמאין מדרס, ואין יוצאין בהן בשבת (רבותינו אומרים מפני שאינם צריכין לו כל כך, ולא נהירא לי טעמא, ואיכא למימר דאידי דתלו ולא מנחי אארעא - זימנין דמשתלפי), ואין נכנסין בהן בעזרה (דמנעל ניהו);
לוקטמין (טלמשק"א [מסכה] נעשין לשחוק להבעית תינוקות) - טהורין (מלקבל טומאה: דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט) ואין יוצאין בהן.

גמרא:

אמר ליה רבא לרב נחמן: היכי תנן ('הקיטע יוצא ורבי יוסי אוסר'? או 'אין הקיטע יוצא ורבי יוסי מתיר')?

אמר ליה: לא ידענא.

הילכתא מאי?

אמר ליה: לא ידענא.

איתמר: אמר שמואל: אין הקיטע; וכן אמר רב הונא: אין הקיטע. אמר רב יוסף: הואיל ואמר שמואל 'אין הקיטע', ואמר רב הונא 'אין הקיטע' - אנן נמי ניתני 'אין הקיטע'.

מתקיף לה רבא בר שירא: לא שמיע להו הא דמתני ליה רב חנן בר רבא לחי'א בר רב קמיה דרב בקיטונא (חדר קטן של בית המדרש) דבי רב 'אין הקיטע' יוצא בקב שלו - דברי רבי מאיר, ורבי יוסי מתייר ומחוי ליה רב איפוך!?

אמר רב נחמן בר יצחק: וסימנא סמך סמך (רבי יוסי אוסר: שתי תיבות שיש בהן סמך סמך זו אצל זו).

ואף שמואל הדר ביה, דתנן [יבמות פ"ב מ"ב]: 'חלצה בסנדל שאינו שלו, בסנדל של עץ, או של שמאל בימין' (סנדל של שמאל נעל בימין, וחלצה; דחליצה בימין הוא, דגמר 'רגל' 'רגל' ממזרע) - חליצה כשרה', ואמרינן: מאן תנא (דסנדל של עץ חשיב נעלו)? - אמר שמואל: רבי מאיר היא, דתנן 'הקיטע' יוצא בקב שלו - דברי רבי מאיר; רבי יוסי אוסר;

ואף רב הונא הדר ביה, דתניא [תוספתא עדויות פ"א מ"ג]: 'סנדל של סידין (מוכרי סיד, וכשמתעסקין בו - נועלין אותו, ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור) טמא מדרס, ואשה חולצת בו, ויוצאין בו בשבת - דברי רבי עקיבא, ולא הודו לו', והתניא: 'הודו לו'!! ואמר רב הונא: מאן 'הודו לו' - רבי מאיר (דאמר 'הקיטע' יוצא בקב שלו), ומאן 'לא הודו לו' - רבי יוסי. רב יוסף אמר: מאן 'לא הודו לו' - רבי יוחנן בן נורי, דתנן: 'כוורת של קש (זנבות השבלים) ושפופרת של קנים: רבי עקיבא מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר' (דלאו אורחא לעשות מקש אלא מקנים, ומנעל נמי לא אורחיה מעץ אלא מעור). (זה לשון רבותי; ולי נראה סנדל של סידין - של קש הוא, ורבי יוחנן בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ ניהו, ורבי עקיבא כעץ חשיב להו, דקשין הו). אמר מר: 'סנדל של סידין טמא מדרס' - הא לאו להילוכא עבדי?

אמר רב אחא בר רב עולא: שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו.

ואם יש לו בית קיבול כתיבין טמא:

אמר אביי: טמא טומאת מת ואין טמא מדרס (דלא מסתמך עליה; הא דנקט 'טומאת מת' - הוא הדין לכל טומאת מגע, אלא משום דאמר 'אין טמא מדרס' - שהוא אב הטומאה - נקט נמי 'טומאת מת', והכי קאמר: נעשה אב הטומאה על ידי מת: דכלי עץ שיש לו בית קבול הוא, ומקבל כל טומאת מגע ואהל, ועל ידי כל הטומאות הוא נעשה ראשון, ועל ידי מת - שהוא אבי אבות הטומאה - נעשה אב הטומאה, ואין נעשה אב הטומאה על ידי מדרס; דקסבר לאו לסמיכה עבידי אלא לתכשיט, ואומרים לו "עמוד ונעשה מלאכתנו").

רבא אמר: אף טמא מדרס.

אמר רבא: מנא אמינא לה? - דתנן [ביצה פ"ב מ"ז]: 'עגלה של קטן (לצחק בה ולטלטלו עליה) טמאה מדרס' (הואיל ופעמים שיושב עליה; והאי נמי, זימנין דמסתמך עליה) 'ואביי אמר: התם סמין עילויה, הכא לא סמין עילויה'.

אמר אביי: מנא אמינא לה? - דתניא: 'מקל של זקנים - טהור מכלום' (לא מדרס ולא שאר טומאה: לא מטמא מדרס משום דלאו לסמיכה עביד, שעל רגלו מהלך ואף על גב דמסתמך עליה לפרקים, ושאר טומאה נמי לא: דפשוטי כלי עץ הוא; אלמא אף על גב דזימנין דמסתמך עליה, הואיל ועיקר עשייתה אינה לכך - אינה טמאה מדרס) ' (ואין לומר משום דפשוט הוא יהא טהור ממדרס, דלא הוזכרה טהרת פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל, דטעמא משום דאיתקש לשק הוא, וגבי מת ושרצים הויא היקישא)!

ורבא?

התם

(שבת סו, ב)

לתרוצי סוגיא עבידא (לתקן פסיעותיו ולזקוף קומה, מפני שרגליו ושוקיו רותתות, ולא לסמיכת כל גופו); הכא - לסמוך עילויה הוא דעבידא, וסמין עליה!

טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה: תני תנא קמיה דרבי יוחנן: 'נכנסין בהן לעזרה'; אמר ליה: אני שונה 'אשה חולצת בו' (אלמא נעל קרינא ביה), ואת אמרת 'נכנסין'? תני 'אין נכנסין בהן לעזרה'!

לוקטמין טהורה:

מאי 'לוקטמין' ?

אמר רבי אבהו: חמרא דאכפא (חמור הנישא בכתפיים, הליצנים עושין אותו, ונראה כמי שרוכב עליו; ובמקומנו נקרא ארדפיס"א); רבא בר פפא אמר: קשירי (אשקצ"ש [קביים] שמהלכין בהם במקום טיט); (וקשיא לי: נהי דטהורין מטומאת מגע, דפשוטי כלי עץ ניהו, אבל מן המדרס למה טהורין?) רבא בר רב הונא אמר: פרמי (טלמוסא הנקשרת על הפרצוף להבעית הבנים קטנים).

משנה:

הבנים יוצאין בקשרים (מפרש בגמרא), ובני מלכים בזוגין (אישקליט"ש של זהב לנוי) - וכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה.

גמרא:

מאי 'קשרים' ?

אמר אדא מרי (כך שמו) אמר רב נחמן בר ברוך אמר רב אשי בר אבין אמר רב יהודה: קשורי פואה (גרנצ"א קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה; ולא ידעתי לאיזה חולי);

אמר אביי: אמרה לי אם: תלתא מוקמי (מעמידין החולי שלא יגדל), חמשה מסו (מתרפאין), שבעה - אפילו לכשפים מעלי!

אמר רב אחא בר יעקב: והוא דלא חזי ליה שמשא וסיהרא, ולא חזי מיטרא, ולא שמיע ליה קול ברזלא וקל תרנגולתא וקל ניגרי (פסיעות);

אמר רב נחמן בר יצחק: נפל פותא בבירא (נפל רפואת הפואה בבור דאין אדם נזהר בכל אלו); (לרב יהודה פריך: אי קישורין דמתניתין לרפואת חולי ניהו) מאי איריא 'בנים' ? אפילו בנות נמי! מאי איריא 'קטנים' ? אפילו גדולים נמי! אלא מאי 'קשרים' ? - כי הא, דאמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא: בן שיש געגועין על אביו (ברמור"ט; מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו, ורפואה זו לא שייכא בנקבות, שאין האב מחבבן כל כך מתחילתן שיהיו מגעגעין עליו) - נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו.

אמר רב נחמן בר יצחק: וסימניך תפילין (שיד ימינו קושרתו לשמאלו; זהו סימן לגירסא); וחילופא סכנתא (שמגעגע יותר מדאי).

אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא: סחופי כסא אטיבורי (כוס שיש בו הבל, כגון שעירו ממנו מים חמין וכופהו על הטיבור למי שחש במעיו, ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו את המעיין ומושיבן במקומן) בשבתא שפיר דמי.

ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא: מותר לסוך (בכפות ידיו ורגליו) שמן ומלח בשבת, כי הא: דרב הונא מבי רב, ורב מבי רבי חייא, ורבי חייא מבי רבי (דרב הונא מבי רב - שהיה בא מבי רב, שהוא רבו, וכן רב מבי רבי חייא ורבי חייא מבי רבי), כי הו מיבסמי (שכורין: שהיו משקין את התלמידים, ואלו - מפני שחשובין הן - היו עושין להן דבר להפג את יינן) - מייתי משחא ומילחא ושייפי להו לגוייתא דגדיהו (תוכי ידיהם, דהיינו כף) וגוייתא דכרעיהו, ואמרי: "כי היכי דציל הא מישחא (שהולך ונעשה צלול כל שעה מחוס הבשר) - ליציל חמריה דפלניא בר פלניא", ואי לא - מייתי שיעא דדנא (מגופת החבית) ושרי ליה במיא, ואמר: "כי היכי דליציל האי שיעא (מחמת המים) - ליציל חמריה דפלניא בר פלניא".

ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא: מותר לחנק בשבת (מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופלת בגרונו - תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט, ודומה לחניקה).

ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא: לפופי ינוקא בשבתא (לכורכו בבגדים, וקושרו בחגורה רחבה, ומתיישבין פרקי אבריו שהן רכין, ונשמטין בחבלי הלידה, וקורין אנמלטויי"ר בלע"ז) - שפיר דמי.

רב פפא מתני 'בנים' (שתי שמועות דאיירי בקטנים היה שונה בשם רבי אבא בר הונא משמיה דרב חמא בר גוריא), רב זביד מתני 'בן' (חדא שמעתא דאיירי בקטן מתני בשמיה): רב פפא מתני בנים (געגועין ולפופי), ותרוייהו מתני להו באבין בר הונא; רב זביד מתני 'בן'; קמיייתא מתני באבין בר הונא, והאי מתני לה ברבה בר בר חנה, דאמר רבה בר בר חנה: לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי.

אמר אביי: אמרה לי אם: כל מנייני (כל לחישות; ומפני שכופלין אותן - יש שלש פעמים ויש יותר - קרי להו' מנייני) - בשמא דאימא (פלוגי בן פלוניתי), וכל קטרי - בשמאלא.

ואמר אביי: אמרה לי אם: כל מנייני דמפרשי (כל לחשים שמפורש מניין כמה פעמים שיאמרו ויכפלו אותו) - כדמפרשי (כופלין אותו כפי מניינו), ודלא מפרשי - (סתם כפילתו) ארבעין וחד זימני.

תנו רבנן: 'יוצאין כאבן תקומה' (אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלע"ז) בשבת; משום רבי מאיר אמרו: אף במשקל אבן תקומה (שום דבר ששקלוהו כנגדה), ולא שהפילה אלא שמא תפיל (ולא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שעלולה להפיל עוברת: שהפילה כבר עובר אחר), ולא שעברה (שידוע לה שהיא מעוברת), אלא שמא תתעבר ותפיל.

אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי: והוא דאיכוון ואיתקל (שנמצא החפץ מאליו למשקל האבן, ולא שחיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכווננו).

בעי אביי: משקל דמשקל מאי? תיקו.

ואמר אביי: אמרה לי אם: לאשתא בת יומא (שאחזתו בכל יום) - לישקול זוזא חיוורא (צרוף וחדש) וליזיל למלחמא (למקום שריפת המים שעושין נגרים על שפת הים להמשיך מים לבריכות רחבות העשויות לכך, וכשנמלאו - סותם החריצין, והשמש שורף את המים שמלוחין הן ונעשה מלח), וליתקול מתקליה מילחא ולצייריה בחללא דבי צואר (תחת גרונו כנגד מפתחי חלוקו; לשון רבינו הלוי) בנירא ברקא (ליצ"א [ניר] של שער), ואי לא - ליתוב אפרשת דרכים (מקום ששני דרכים מתפרשים), וכי חזי שומשמנא גמלא (נמלה גדולה) דדרי מידי (שטוען כלום) לישקליה (לשומשמנא) ולישדיה בגובתא דנחשא (כמין קנה של נחשת) וליסתמיא באברא (יסתום פיה בעופרת), וליחתמי בשיתין גושפנקי (חותמות; ולא דוקא שיתין נקט, ולא דוקא חותמות של צורה, אלא סתימות הרבה זו על זו: שענה על העופרת ושוב זפת ושוב טיט), ולברזוליה (ינענענו) ולידריה (ישאנו) ולימא ליה (לשומשמנא): "טעונך עלי וטעונאי (החולי שלי) עלך!".

אמר ליה רב אחא בריה דרב הונא לרב אשי: ודילמא איניש אשכחיה ואיפסק ביה (חולי כזה שזה עושה, וכי אמר ליה "טעונך עלי" זהו חולי של חברו)? אלא לימא ליה "טעונאי וטעונך - עלך", ואי לא - לישקול כוזא חדתא (כלי חרט קטן חדש) וליזיל לנהרא ולימא ליה "נהרא נהרא! אוזפן (הלוני) כוזא דמיא לאורחא דאיכלע לי!" וליהדר שב זימני על רישיה (יקיפנו סביבות ראשו) ולשדיין לאחוריה, ולימא ליה "נהרא נהרא! שקול מיא דיהבת לי דאורחא דאיכלע לי ביומיה אתא וביומיה אזל!"

אמר רב הונא:

(שבת סז, א)
לאשתא תילתא (שחפת שלישית שבאה משלשה ימים לשלשה ימים) - ליתתי שבעה סילוי (ענבים קטנים) משבעה דיקלי, ושבעה ציבי (קסמים) משבעה כשורי (קורות), ושבעה סיכי (יתידות קייבל"ש בלע"ז) משבעה גשורי (גשרים), ושבעה קטימי משבעה תנורי (שבעה קמצי אפר משבעה תנורים), ושבעה עפרי (שבעה קמצי עפר) משבעה סורי (צנור הדלת: חור האסקופה שציר הדלת סובב בו), ושבעה כופרי (זפת שזופתין הספינות) משבעה ארבי (ספינות), ושבעה בוני קמוני (גרעיני כמון; לשון אחר 'בוני כמון' גרסינן: מלא אגרוף), ושבעה ביני (שבעה נימין) מדיקנא דכלבא סבא (מזקן כלב זקן), ולציירינהו בחללא דבי צוארא [ושים את כולם צוררים בבית הצואר] בנירא ברקא [כשהצורר סגור בחוט לבן].

אמר רבי יוחנן: לאשתא צמירתא (חולי שמחממת וקודחת את הגוף) - לישקל סכינא דכולא פרזלא, וליזל להיכא דאיכא וורדינא (סנה), וליקטר ביה נירא ברקא [לקשור בו חוט לבן]; יומא קמא ליחרוק ביה פורתא [לחרוק בו מעט חריצים] (אישקרני"ד [לעשות חריץ] כמו 'דמיבלע חירקיהו' דאלו טריפות' (חולין דף נט:)) ולימא (שמות ג), וירא מלאך ה' אליו [בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל]; למחר ליחרוק ביה פורתא ולימא (שמות ג), ויאמר משה אסורה נא ואראה [את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה] (משום סיפיה מדוע לא יבער הסנה); למחר

ליחרוק ביה פורתא ולימא (שמות ג, טז) וירא ה' כי סר לראות [ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני] (כי סר - שיסור החולי).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבא אשי: ולימא (שמות ג, טז) ויאמר אל תקרב הלום [של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא] (אל תקרב הלום - שלא יקרב זה החולי אליו)? אלא ליומא קמא לימא 'וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו', ולמחר לימא 'וירא ה' כי סר לראות' ולמחר 'ויאמר אל תקרב הלום' וכי פסק ליה - ליתתיה ולפסקי (סמוך לקרקע; 'ליתתיה' = ישפיל) ולימא הכי "הסנה הסנה! לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך, אלא משום דמייכת (שאתה שפילה) מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך! וכי היכי דחמיתיה אשתא (שראית האש) לחנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי - כן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלוני ותיערוק מן קדמוהי".

לסימטא (שחין; קרו"ג בלע"ז) - לימא הכי "בז בזייה, מס מסייא, כס כסייה (בזביה מסמטייה כסכטייה = שמות המלאכים, על שם שקורעים וממסמטים ומכסכסים אותו; 'בז' לשון 'בזעא' [= קרע]), שרלאי ואמרלאי - אלין מלאכי דאישתלחו מארעא דסדום (כך הוא הלחש ולא מסדום באו) ולאסאה שחינא כאיבין; בזך בזיך בזבזיך מסמסיך כמון כמיך (אין לו משמעות אלא כך הוא הלחש) עיניך ביך (מראיך ביך שלא תאדים יותר) עיניך ביך, אתריך כך (שלא תרחיב) זרעיך כקלוט (שנקלט זרעו בשרירי בטנו שלא יוליד) וכפרדה דלא פרה ולא רביא - כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלוני".

לכיפה (אונפול"ש: אבעבועות; כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם נ"ע; ולשון רבתי 'לכיפה' = למי שכופהו ד) - לימא הכי: חרב שלופה וקלע נטושה, לא שמייה יוכב חולין מכאובין [לא יהא שמו כאב, חולי ומכאוב].

לשידא [לשד] - לימא הכי (לחש בעלמא הוא): "הוית דפקיק דפקיק הוית" (לחש הוא), ליטא (מקולל) תבור (ונשבר) ומשומת ([מנודה] יהא שד זה ששמו) בר טיט (בר טינא), בר טמא, בר טינא, כשמגז מריגז ואיסטמאי".

לשידא דבית הכסא (אם הזיק) - לימא הכי (לחש זה): "אקרקפי דארי (בראש הארי זכר) ואאוס דגוריתא (ובחוטם לביאה נקבה) אשכחתון לשידאי בר שיריקא פנדא (כך שמו); במישרא דכרתי חבטיה (בערוגת כרשין הפלתי), בלועא דחמרא חטרתיה (בלחי החמור הלקיתי)".

ובני מלכים בזגין:
(בני מלכים - הלכך לעני נמי חזיא, ולא גנותא ידידיה דליתחזיא כיוהרא ושלף; אי נמי דמגו דחידוש הוא - שלף ומחוי) מאן תנא (דקתני 'וכל אדם' - ואפילו עני שבישראל)?
אמר רבי אושעיא: רבי שמעון היא, דאמר ('בפרק שמונה שרצים'): כל ישראל בני מלכים הם.
רבא אמר: באריג בכסותו (דלא שלף ליה ומחוי), ודברי הכל.

משנה:
יוצאין בביצת החרגול, ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה, דברי רבי מאיר; וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי (ניחוש הוא, וכתוב ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח, ג)).

גמרא:
'יוצאין בביצת החרגול' - דעבדי לשיחלא (לכאב האוזן ותולין באזנו), 'ובשן של שועל' - דעבדי לשינתא (יש שעשאו כדי שישן ויש כדי שלא ישן); דחייא (של שן שועל חי) - למאן דנייס, דמיתא למאן דלא נייס.
'ובמסמר מן הצלוב' - דעבדי לזירפא (נפח מכה; דכל פרזלא זריף, והאי מסי לזירפא);

משום רפואה - דברי רבי מאיר:
אביי ורבא דאמרי תרוייהו: כל דבר שיש בו משום רפואה (שנראית רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה) - אין בו משום דרכי האמורי; (ופרכינן): הא אין בו משום רפואה (כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא) - יש בו משום דרכי האמורי (בתמיה)? והתניא: 'אילן שמשיר פירותיו - סוקרו > וצובע

אותו > בסיקרא וטוענו באבנים? בשלמא טוענו באבנים - כי היכי דליכחוש חיליה (שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין), אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד?

כי היכי דליחזייה אינשי (ולסימנא עבדי ליה: לאודעי דמשיר פירותיו) וליבעו עליה רחמי, כדתניא: ' (ויקרא יג, מה) [והצדע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה] וטמא טמא יקרא (הוא עצמו אומר "טמא, רחקו מעלי"): צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים.

אמר רבינא: כמאן תלינן כובסי (אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו) בדיקלא? כי האי תנא: תני תנא בפרק אמוראי (בפרק אחד ששנוי בתוספתא דמסכת שבת בהלכות דרכי האמורי) קמיה דרבי חייא בר אבין, אמר ליה (רבי חייא לתנא): כולהו אית בהו משום דרכי האמורי (כל השנויות שם - אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משום דרכי האמורי, אלא בכולן אתה שונה יש בו) לבר מהני (שנים אלו שאפרש לך: מי שיש לו עצם, ולחש דנעצתה כמחט - אלו שנים לבדם אין בהם): מי שיש לו עצם בגרונו - מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי "חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד" (לחש הוא) - אין בו משום דרכי האמורי; לאדרא (עצם של דג שישב לאדם בושט) - לימא הכי: ננעצתא כמחט ננעלתא כתרסיס שייא שייא (לחש הוא: ד! ד! ד!).

(שבת סז, ב)

האומר "גד גדי (התמזל מזלי) וסנוק לא (עיף אל תהי), אשכי ובושכי (יום ולילה)" - יש בו משום דרכי האמורי. (וכן בכולן עד סוף פירקא גרסינן 'הרי זה מדרכי האמורי', והכי גרסינן בתוספתא.)

רבי יהודה אומר: 'גד' אינו אלא לשון עבודה זרה, שנאמר (ישעיהו סה, יא) [ואתם עזבי ידוד השכחים את הר קדשין] העורכים לגד שלחן [והממלאים למני ממסך]; הוא בשמה והיא בשמו (הוא ואשתו מחליפין שמותיהן זה בזה בלילה משום ניחוש) - יש בו משום דרכי האמורי;

"דונו דני (התחזקו חביותי)" - יש בו משום דרכי האמורי; רבי יהודה אומר: אין 'דן' אלא לשון עבודה זרה, שנאמר (עמוס ח, יד) הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן [וחי דרך באר שבע ונפלו ולא יקומו עוד] ('דן' אינו חק האמורי אלא עבודה זרה ממש, וחייב משום קורא בשם עבודת גלולים); האומר לעורב "צרח" (לעורב, כשהוא קורא אומר לו כן, מפני שהוא מבשר בשורות ולוחש לו לחש זה) ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנבך לטובה" - יש בו משום דרכי האמורי;

האומר "שחטו תרנגול זה שקרא ערבית (איחר יותר משאר חבירי; ולי נראה שקרא כעורב)" ו"תרנגולת שקראה גברית (כתרנגול כמו קרא גברא (יומא דף כ:))" - יש בו משום דרכי האמורי; "אשתה ואותיר!" "אשתה ואותיר!" (כדי שתהא ברכה מצויה בינו) - יש בו משום דרכי האמורי;

המבקעת ביצים בכותל בפני האפרוחים (ואית דגרסי 'ביצים מקבעת': לאחר שיצאו האפרוחים - מחזרת הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם, וזהו לנחש שלא ימותו) - יש בו משום דרכי האמורי;

והמגיס בפני אפרוחים - יש בו משום דרכי האמורי; המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו - יש בו משום דרכי האמורי;

המרקדת לכותח (כשעושה כותח מרקדת לפניו, והוא ניחוש שיתחזק) והמשתקת לעדשים והמצווחת לגריסין (כשנותנת בקדרה משתקת את כל העומדים כדי שיתבשלו ולגריסין מצווחת) - יש בו משום דרכי האמורי;

המשתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל מהרה - יש בו משום דרכי האמורי;

אבל נותנין קיסם של תות (מוריי"ך וחזק הוא כחומץ ומועיל לבשל ואין זה לנחש) ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה; וחכמים אוסרין בשברי זכוכית מפני הסכנה (אף על פי שמשום דרכי האמורי אין בו - אסרו חכמים מפני הסכנה שלא יבלע).

תנו רבנן: 'נותנין בול של מלח (מלא אגרוף מלח) לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק (שאין זה ניחוש, אלא מסייע ממש: שהמלח צולל את השמן, וימשך אחר הפתילה), ונותנין טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק (טיט וחרסית מצננין את השמן, ואינו דולק מהר)'.

אמר רב זוטרא: האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא (שעושה לו כיסוי למעלה ממהר לידלק) ומגלי נפטא (נפט, כשמגלין אותו - האור הולך ונמשך אליו ומבעיר) - קעבר משום בל תשחית.

"חמרא וחי ליום רבנן" (כשמוזגין ונותנין כוס אומר כן לברכה בעלמא) - אין בו משום דרכי האמורי;

מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו, ועל כל כוס וכוס שהביא אמר "חמרא וחי ליום רבנן!" "חי וחמרא ליום רבנן וליום תלמידיהון!"

הדרן עלך במה אשה